

voorbereiding op het centraal examen

§1 leesvaardigheid

§2 oriëntatietoets - nagaan wat je nu kunt

§3 oefenen met leesstrategieën

§4 veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de
vraagstelling

§5 signaalwoorden

§6 voorvoegsels

Deze syllabus heeft betrekking op het centraal examen, dus op de toetsing van leesvaardigheid.

In de eerste paragraaf lees je wat je kunt verwachten op het centraal examen en aan welke eisen je moet voldoen. De tweede paragraaf bestaat uit de oriëntatietoets. Daarmee test je je leesvaardigheid. In de derde paragraaf wordt aan de hand van een (stukje) tekst of een vraag het gebruik van de leesstrategieën gedemonstreerd.

De overige drie paragrafen geven je inzicht in het gebruik van veelvoorkomende woorden in de examenteksten en in de vraagstelling.

§1 Leesvaardigheid

In het centraal examen voor de moderne vreemde talen wordt uitsluitend leesvaardigheid getoetst. De toetsing van de overige vaardigheden gebeurt in het schoolexamen. Het eindcijfer is het gemiddelde van het schoolexamencijfer en het cijfer behaald voor het centraal examen. Dat betekent dat leesvaardigheid 50% van het eindcijfer uitmaakt! Reden genoeg om (zonder de andere vaardigheden daarmee tekort te willen doen) jouw leesvaardigheid op een zo hoog mogelijk niveau te brengen. Dat doe je onder meer door vaak en intensief te oefenen met examenteksten.

Het centraal examen bestaat uit tien tot vijftien korte, middellange en lange teksten. Je kunt allerlei teksten verwachten: advertenties, krantenartikelen, brieven, enquêtes, folders, ingezonden brieven, interviews, boekbesprekingen. Over deze teksten moeten in totaal 40 tot 45 vragen worden beantwoord. Hiervan bestaat ongeveer tweederde deel uit meerkeuzevragen en een derde deel uit open vragen. De meeste vragen leveren bij een juist antwoord één punt op. Enkele open vragen kunnen bij een volledig juiste beantwoording twee punten opleveren. De open vragen zijn in het Nederlands, de meerkeuzevragen in het Duits gesteld. Het examen leesvaardigheid duurt 2½ uur.

Op het centraal examen wordt getoetst of je de volgende leesvaardigheden beheerst (eindtermen):

- 1 aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- 2 de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- 3 de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- 4 relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- 5 conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Vanaf augustus 2007 zijn deze eindtermen gekoppeld aan de niveaus van het Europees Referentiekader (ERK). Het ERK heeft voor iedere vaardigheid zes niveaus vastgesteld waarbij A1 het laagste en C2 het hoogste niveau is. Voor leesvaardigheid zijn de niveaus als volgt omschreven:

A1	Ik kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijvoorbeeld in mededelingen, op posters en in catalogi.
A2	Ik kan zeer korte eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.
B1	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.
B2	Ik kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijds literair proza begrijpen.
C1	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan gespecialiseerde artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.
C2	Ik kan moeiteloos vrijwel alle vormen van de geschreven taal lezen, inclusief abstracte, structureel of linguïstisch complexe teksten, zoals handleidingen, specialistische artikelen en literaire werken.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

Voor het havo is het eindniveau leesvaardigheid vastgesteld op B1. Dat betekent dat de meeste opgaven B1-niveau hebben, maar er zijn ook enkele opgaven op A2- en B2-niveau in het examen opgenomen.

Voor het vwo is het eindniveau leesvaardigheid vastgesteld op B2. Dat betekent dat de meeste opgaven B2-niveau hebben, maar er zijn ook enkele opgaven op B1- en C1-niveau in het examen opgenomen.

Tip:

Via de website www.lancs.ac.uk/researchenterprise/dialang/about.htm kun je het programma van Dialang vinden en gratis een bestand downloaden, waarmee je voor Duits en ook voor andere talen jouw leesvaardigheidsniveau kunt bepalen.

Naast het vaak en intensief oefenen met examenteksten om je voor te bereiden op het examenonderdeel leesvaardigheid is het goed de volgende punten door te nemen. Je vindt er nuttige tips tussen voor het examen en het biedt je een handreiking bij wat je nog kunt bestuderen.

Voorkennis

Voordat je een tekst begint te lezen, is het verstandig na te gaan wat je al weet over het onderwerp van de tekst, zonder dat je die tekst eerst hebt gelezen. Die kennis noem je voorkennis. Daarvoor moet je er natuurlijk wel eerst achterkomen wat het onderwerp is. Doe het zo:

- * Bekijk de titel, de ondertitel, eventueel de illustraties, de tussenkoppen en een eventuele inleiding en probeer zo te ontdekken wat het onderwerp van de tekst is.
- * Als je weet wat het onderwerp is, ga dan bij jezelf na wat je al over dit onderwerp weet. Zo mobiliseer je je voorkennis.
- * Probeer vervolgens een voorspelling te doen over de inhoud. Kijk daarvoor goed om wat voor soort tekst het gaat (interview, ingezonden brief, recensie, reclametekst, enzovoort) en let ook op de bron (krant (en welke krant), tijdschrift, folder). Of je een tekst kunt begrijpen, heeft ook te maken met wat je verwacht te lezen. Een voorspelling doen geeft je houvast bij het lezen, omdat je dan gaat kijken of je voorspelling al dan niet klopt.
- * Je kunt je voorkennis uitbreiden door op te hoogte te blijven van wat er in de wereld gebeurt. Lees regelmatig een (Duitstalige) krant en kijk naar (Duitstalige) nieuwsuitzendingen.
- * Het bestuderen van het onderdeel *Kennis van land en volk* in de examenbundel kan er eveneens toe bijdragen je voorkennis over Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland te vergroten (zie ook onder *Kennis van land en volk*, bladzijde 5).

Leesstrategieën

Hoe je een tekst leest, hangt af van het soort tekst en wat je ermee wilt. Een telefoonboek lees je niet op dezelfde manier als een roman en een roman lees je ook weer anders dan een gebruiksaanwijzing.

Door de lay-out te bekijken en de bronvermelding en iets van de tekst te lezen, kun je vrij snel het soort tekst bepalen. Daarmee weet je ook iets van het doel van de schrijver van de tekst: wil de schrijver je informatie verstrekken of zijn mening ventileren of gaat het om nog iets anders? Vervolgens bekijk je de vragen bij de tekst om te kunnen bepalen hoe je de tekst gaat lezen. Daarbij kun je gebruik maken van een of meer van de volgende leesstrategieën, afhankelijk van het soort vraag dat je moet beantwoorden.

- a **voorspellen** (zie onder *Voorkennis*, hierboven)
- b **skimmen**

- Je doel is snel te weten te komen waar de tekst in grote lijnen over gaat. Je let op de titel, de illustraties, de tussenkoppen, de inleiding, de eerste en laatste zinnen van alinea's en je probeert zo een idee van de inhoud te krijgen.
- c mobiliseren van je **voorkennis** (zie onder *Voorkennis*, hierboven)
 - d de **structuur** van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken (zie onder *Signaalwoorden*, bladzijde 3)
 - e **scannen**
Je doel is het vinden van een bepaald gegeven in de tekst. Je leest niet alles wat er staat, maar je let bijvoorbeeld op bepaalde trefwoorden of op symbolen.
 - f **gedetailleerd lezen**
Je doel is het goed begrijpen van een tekst. Je let op hoofd- en bijzaken, op de grote lijnen en op de details. Je leest en herleest om de tekst zo goed mogelijk te begrijpen.
 - g **woordbetekenissen afleiden** of raden met behulp van de context (zie onder *Omgaan met moeilijke woorden*, hieronder, en onder *Nog meer nuttige tips*, bladzijde 5).

Overigens sluit de ene manier van lezen de andere niet uit! Het kan voorkomen dat je begint met skimmen of scannen en dat je daarna moet overgaan op gedetailleerd lezen. Dat is mogelijk als blijkt dat je aanvankelijk voor de verkeerde strategie hebt gekozen of als je niet alle bij een tekst behorende vragen met dezelfde strategie kunt beantwoorden. Je moet je dus steeds afvragen welke leesstrategie het best past bij de vraag die je wilt gaan beantwoorden.

Tip

In §3 vind je een aantal losse examenteksten. Aan de hand van de vragen bij deze teksten wordt het gebruik van de verschillende leesstrategieën gedemonstreerd.

Veel voorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling

Zoals al werd aangegeven bestaat het grootste deel van de vragen bij het centraal examen uit meerkeuzevragen die in het Duits zijn gesteld. Om tot een goed antwoord te komen is het natuurlijk van essentieel belang dat je de vraag goed begrijpt. In de vraagstelling komen bepaalde woorden en uitdrukkingen regelmatig voor.

Tip

In §4 vind je een lijst met veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling. Het is raadzaam om deze lijst goed te bekijken en nog beter is het om de woorden uit je hoofd te leren.

Omgaan met moeilijke woorden

Bij het lezen van de examenteksten en het beantwoorden van de daarbij behorende vragen is de kans groot dat je een aantal Duitse woorden tegenkomt die je niet kent. Hoe meer woorden je kent, hoe minder dat zal voorkomen, maar je zult vrijwel nooit elk woord begrijpen. Nu hoeft dat ook niet altijd. Je kunt een zin, een alinea of een tekst als geheel prima begrijpen zonder de betekenis van alle woorden afzonderlijk te kennen. Het is dus belangrijk dat je alleen probeert achter de betekenis te komen als dat voor het beantwoorden van een vraag echt belangrijk is.

Als je vindt dat je de betekenis van een bepaald woord echt moet weten, ligt het voor de hand een woordenboek te gebruiken. Toch is dat niet altijd nodig. Je kunt misschien kostbare tijd sparen door eerst te proberen op een van de volgende manieren achter de betekenis te komen:

- * Kijk voor je begint te lezen of er al woorden of begrippen vertaald of uitgelegd zijn. Die woorden vind je als voetnoot onder de tekst.
- * Probeer of je de betekenis kunt raden door het woord te vergelijken met het Nederlands of met een andere taal, bijvoorbeeld 'oft' (Duits) - 'often' (Engels).

- * Kijk of er een bekend element in zit, bijvoorbeeld 'warm' in 'erwärmen'.
- * Kijk bij samengestelde zelfstandige naamwoorden of je de vertaling van de samenstellende delen weet of kunt raden, bijvoorbeeld bij 'Umweltverschmutzung': 'Umwelt' = milieu, 'Verschmutzung' = vervuiling, dus 'Umweltverschmutzung' betekent vervuiling van het milieu.
- * Kijk goed naar de context. Vaak kun je de betekenis van een woord te weten komen als je de woorden en de zinnen in de omgeving van het bewuste woord (de context) begrijpt.
- * Let op de vragen die in het Nederlands over de tekst gesteld worden. Een vraag in het Nederlands geeft soms ook de vertaling van het moeilijke woord prijs.

Pas als je er echt van overtuigd bent dat je de betekenis van een woord moet weten en je hebt deze niet op een andere manier kunnen vinden, ga je het bewuste woord opzoeken.

Bij het centraal examen is het toegestaan om verschillende woordenboeken te gebruiken. Naast een Duits-Nederlands en een Nederlands-Duits woordenboek is ook een Nederlands woordenboek toegestaan.

Bedenk bij het gebruik van een woordenboek het volgende:

- * Werk met een redelijk nieuw woordenboek.
- * Werkwoordsvormen vind je niet in het woordenboek. Herleid deze tot de infinitief (het hele werkwoord) en zoek die op.
- * Meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden staan ook niet in het woordenboek. Probeer het enkelvoud te achterhalen en zoek dat op.
- * Zoek je de betekenis van een samengesteld zelfstandig naamwoord, zoek dan eerst het hele woord op. Is dat niet in het woordenboek opgenomen, zoek dan de afzonderlijke delen op.
- * Veel woorden hebben meerdere betekenissen. Kies niet lukraak de eerste betekenis, maar kijk welke vertaling het best in de context past.

Tip

Lees regelmatig Duitse kranten en tijdschriften en kijk naar de Duitse televisie. Hoe groter je woordenschat wordt, hoe minder je hoeft op te zoeken.

Signaalwoorden

Bij een aantal vragen wordt er van je verwacht dat je het verband tussen delen van de tekst kunt aangeven (zie eindterm 4). Om dat goed te kunnen, is kennis van de zogeheten signaalwoorden erg belangrijk. Zij kunnen zowel het verband tussen zinnen (of delen van zinnen) onderling als tussen verschillende alinea's aangeven.

Tip

In de lijst met signaalwoorden in §5 vind je de meest voorkomende signaalwoorden. Leer de betekenis van deze woorden (Duits-Nederlands) en onthoud ook het verband dat ze aangeven.

Voorvoegsels

Bij het raden van de betekenis van moeilijke woorden (zie onder *Omgaan met moeilijke woorden*, bladzijde 2) kan een goede kennis van voorvoegsels je helpen. Door een voorvoegsel aan een woord toe te voegen ontstaat er een nieuw woord met een nieuwe betekenis, bijvoorbeeld: möglich - unmöglich (mogelijk - onmogelijk). Als je de voorvoegsels kent, wordt het gemakkelijker om in examenteksten de betekenis van woorden af te leiden.

Tip

In de lijst met voorvoegsels in §6 vind je de meest voorkomende voorvoegsels. Leer de betekenis van de voorvoegsels die je nog niet kent.

Kennis van land en volk

Je doet er als eindexamenkandidaat goed aan de belangrijkste feiten over de Duitstalige landen te kennen. Je moet dan denken aan de volgende onderwerpen:

- * hoofdzaken van de staatsinrichting;
- * belangrijke gebeurtenissen uit de recente geschiedenis;
- * belangrijke geografische gegevens;
- * hoofdzaken van het onderwijssysteem;
- * opvallende verschillen met de Nederlandse cultuur.

Als je over deze onderwerpen het een en ander weet, heb je ook al een grotere voorkennis (zie onder *Voorkennis*, bladzijde 2) die je zeker zal helpen bij teksten die over Duitsland, Zwitserland of Oostenrijk gaan.

Op bladzijde 11 en verder van de examenbundel Duits staat een overzicht van belangrijke feiten over deze landen.

Tip

Kijk ook eens op de website www.examenbundel.nl. Daar vind je een aantal vragen die bedoeld zijn om je kennis met betrekking tot het onderwerp land en volk te testen.

Basiswoordenlijst

De basiswoordenlijst (in de bijlage achter in de examenbundel) is een lijst van woorden die in de examenteksten van het centraal examen de laatste jaren veelvuldig zijn voorgekomen. Het is aan te raden deze lijst goed te bekijken en de woorden die je (nog) niet kent te leren (Duits-Nederlands). Het spreekt vanzelf dat deze woordenlijst niet volledig is: woorden zijn ook aan mode onderhevig en er vallen altijd woorden aan toe te voegen.

Tip

Met het programma Dialang (downloaden via www.lancs.ac.uk/research-enterprise/dialang/about/htm) kun je jouw woordenschat testen.

Nog meer nuttige tips

- * In het centraal examen tref je altijd een aantal meerkeuzevragen aan waarbij je moet kiezen wat er in de tekst past. In de tekst is dan een woord of woordgroep weggelaten en er worden drie of vier mogelijkheden aangeboden waaruit jij de beste moet kiezen.
Bij dit soort vragen kunnen de volgende tips je verder helpen:
 - Bekijk de invulmogelijkheden goed en probeer ze te vertalen. Als je niet alle mogelijkheden kunt vertalen, pak dan nog niet meteen het woordenboek (zie onder *Omgaan met moeilijke woorden*, bladzijde 3), maar kijk eerst of je op een andere manier achter de betekenis kunt komen.
 - Lees altijd goed door na de open plek in de tekst. Ook de tekst voor het gat kan jou de benodigde informatie opleveren. Op basis van deze context maak je je keuze. De tekst moet dan met de door jou gekozen invulling één geheel vormen. Let hierbij ook op signaalwoorden. Ze kunnen het verband aangeven waarnaar gevraagd wordt. Ook komt het voor dat juist een signaalwoord ingevuld moet worden.
- * Ongeveer een derde deel van de vragen zijn open vragen. Deze zijn altijd in het Nederlands gesteld. Bij het beantwoorden van de open vragen kunnen deze tips je helpen:

- ° Beantwoord de open vragen altijd in het Nederlands, tenzij er een citaat gevraagd wordt.
 - ° Zoek in de tekst de plek waar de informatie staat en lees dit gedeelte gedetailleerd.
 - ° Soms moet je verbanden tussen delen van de tekst aangeven. Let dan vooral op de signaalwoorden.
 - ° Lees goed hoe je de vraag moet beantwoorden. Dat kan bijvoorbeeld een enkel woord, een beknopt antwoord of juist in een hele zin zijn.
 - ° Jouw antwoord moet in de tekst terug te vinden zijn. Het gaat dus niet om JOUW mening, maar om datgene wat in de tekst staat.
 - ° Wees zo duidelijk mogelijk en maak je antwoord niet uitgebreider dan wordt gevraagd. Geef bijvoorbeeld geen drie redenen als er twee worden gevraagd. Antwoord in één zin als dat wordt gevraagd, want de overige zinnen worden niet beoordeeld!
- * Bij sommige teksten hoort maar één vraag. Lees dan eerst de vraag, zodat je weet waarnaar je in de tekst moet zoeken. Bij dit soort vragen kan het namelijk zijn dat je niet de hele tekst gedetailleerd hoeft te lezen maar dat je door middel van een andere leesstrategie het goede antwoord kunt vinden (zie onder *Leesstrategieën*, bladzijde 2). Op die manier verlies je geen kostbare tijd.

§2 Oriëntatietoets - nagaan wat je nu kunt

In examenopgaven worden verschillende vaardigheden (eindtermen) getoetst.

Deze toets

- geeft een globaal beeld van hoe goed of slecht je deze vaardigheden beheerst;
- bestaat uit opgaven uit examens van voorgaande jaren;
- heeft ongeveer de omvang van een half examen.

Wanneer je de scores invoert op www.examenbundel.nl bij het onderdeel *Antwoorden Oriëntatietoets voor vwo Duits*, krijg je een handig studieadvies.

Daarna kun je met behulp van het stappenplan op bladzijde 6 en 7 van de examenbundel verder werken met de EXAMENBUNDEL.

Oriëntatietoets

tekst 1

Ihre Mundart macht sie so machtlos

Können sich unsere Politiker nicht klarer ausdrücken? Können sie nicht - ihnen ist der Schnabel so gewachsen.

Seitdem die akkurat hochdeutsch sprechenden Niedersachsen das Kanzleramt geräumt haben, seitdem Edmund Stoiber nicht mehr überall sein Fußgängerzonen-Bairisch ertönen lässt, ist das Land, dialektisch gesehen, im Wandel begriffen. Jüngstes Beispiel dafür ist die deutlich hessische Andrea Ypsilanti, der man, anders als ihrem Politfeind Roland Koch, anhört, wo sie herkommt. Über Deutschlands regionale Sprachen und Eigenheiten gibt es sehr viele Urteile und Vorurteile.

Am schärfsten fallen sie meist bei den Nachbarn der Beurteilten aus, also bei Pfälzern über Saarländer, bei Bayern über Schwaben, bei Brandenburgern über Berliner. Menschen, die im Dialekt sprechen, werden häufig schon allein deswegen für provinziell gehalten. Auch dabei übrigens gibt es eine Art Nord-Süd-Gefälle: Ein Göttinger mag einem zwar auf die Nerven gehen, aber wenn er in schönem Schriftdeutsch spricht, neigt man zu der Annahme, er habe auch Abitur. Hört man Niederbayern, Menschen von der schwäbischen Alb oder gar Tiroler, stellt sich dieses spontane positive Vorurteil nicht ein. So haftet etlichen unserer Bundespolitiker im weitesten Sinne ihre Provinz an.

1 Welche Aussage(n) stimmt/jstimmen mit dem Text überein?

- 1 Dialekt sprechende Politiker binden auch in angrenzenden Bundesländern verhältnismäßig viele Wähler an sich.
- 2 Niedersachsen werden meist als intelligenter eingestuft als süddeutsche Dialektsprecher.
 - A Keine von beiden.
 - B Nur 1.
 - C Nur 2.
 - D Beide.

tekst 2

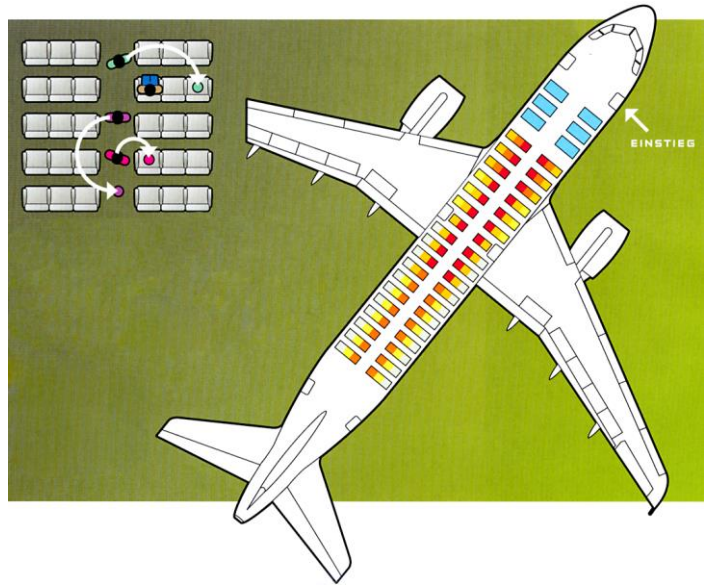
Auf die Plätze, fertig, fliegen!

Stau im Flugzeug: Das Boarding ist kompliziert. Wer am Gang sitzt, muss Leute zum Fensterplatz durchlassen, wer seinen Koffer verstaut, hält die anderen auf. Alle Verzögerungen kosten die Fluglinien Zeit und Geld.

Der Mann von 8A steht im Gang und kramt noch seinen Laptop aus dem Koffer. Die Frau von 13B faltet umständlich ihre Jacke zusammen. Ins Flugzeug einsteigen ist wie Autofahren im Berufsverkehr, man steht im Stau. Informatiker haben das Problem erkannt: Mit Computersimulationen erkunden sie, wie sich das Boarding beschleunigen lässt. Nicht aus Liebe zu Vielfliegern, sondern im Interesse der Unternehmen. Könnten sie die Boarding-Dauer von derzeit 20 bis 25 Minuten auf Inlandsflügen um acht Minuten reduzieren, ließe sich womöglich ein Flug mehr am Tag anbieten.

„Viele haben das Potenzial noch gar nicht erkannt“, sagt Pieric Ferrari von der ETH Zürich. Sein Computermodell nutzt Erfahrungswerte aus Feldversuchen. So dauert das Verstauen eines Koffers im Mittel acht Sekunden. Auch dass sich einige Passagiere nicht an die am Gate ausgerufene Boarding-Reihenfolge halten, sondern einsteigen, sobald das möglich ist, berücksichtigt er. Ergebnis der Simulation: Das Reihenboarding, das etwa die Lufthansa anwendet, schneidet besonders schlecht ab. Dabei werden die Passagiere so aufgerufen, dass die Sitzreihen sich blockweise von hinten nach vorne füllen. „Da stehen sich viele im Weg“, sagt Ferrari. Dann schon lieber Zufallsboarding nach dem Motto: „Jetzt alle einsteigen!“ Das sei um 14 Prozent schneller. Am meisten Zeit, fast 60 Prozent im Vergleich zur Reihenstrategie, gewinne man mit dem so genannten Pyramidensystem. Zu einem ähnlichen Schluss gelangten amerikanische Ingenieure im Auftrag der Airline US Airways, die ihre Passagiere nun pyramidal einsteigen lässt.

Die Lufthansa besetzte ihre Maschinen lange Zeit nach dem Prinzip „Erst Fenster, dann Mitte, dann Gang“. Im Frühjahr testete sie auf 450 Flügen mit insgesamt 85 000 Passagieren außerdem das Zufalls- und das Reihensystem. „Reihenboarding war definitiv das schnellste“, sagt Lufthansa-Sprecher Jan Bärwalde. Die Erfahrung widersprach der Computersimulation, Lufthansa stellte auf das System Reihe um. „Wir nehmen die wissenschaftlichen Arbeiten zur Kenntnis“, sagt Bärwalde, man dürfe den Faktor Mensch aber nicht unterschätzen. Gerade internationales Publikum verstehe die Ansagen nicht immer. Das wiederum ist von Vorteil, sagen die Forscher: 20 Prozent Chaos beschleunigen das Einsteigen

2 Welk concreet voordeel voor de luchtvaartmaatschappijen zou volgens de tekst een snellere manier van boarding kunnen opleveren?

3 Warum praktiziert die Lufthansa das Reihenboarding?

- A Die Lufthansa-Passagiere haben sich für dieses System ausgesprochen.
- B Dieses System schneidet bei Computersimulationen am besten ab.
- C Neueste Experimente zeigen, dass es das schnellste System ist.

tekst 3

Erforscht und erfunden

Ein Joint macht jeden zum Freund, heißt es. Ein Team von US-Neurologen konnte den angstlösenden Effekt der Wirkstoffe im Haschisch jetzt mittels Magnetresonanztomografie nachweisen. Sie ließen zwei Gruppen von Versuchspersonen Bilder von ___4___ Gesichtern betrachten. Bei der Gruppe unter Cannabinol-Einfluss war die für Emotionen zuständige Hirnregion deutlich weniger stark aktiviert.

4 Welches Wort passt in die Lücke?

- A bedrohlichen
- B berühmten
- C freundlichen
- D willkürlichen

tekst 4

„Weniger dramatisch“

Wissenschaftler und Praktiker bewerten die Bevölkerungsentwicklung zunehmend positiv

(1) König Belsazar erschrak, als er die Zeichen an der Wand seines Palastes sah. Der Herrscher ließ Wahrsager, Deuter und Astrologen kommen; schließlich entzifferte der Jude Daniel das Menetekel und prophezeite den Untergang.

5 (2) Die Daten zur demographischen Lage der Nation werden gemeinhin ähnlich wie diese alttestamentliche Unheilsverkündung ausgelegt. Aus Geburtenrate, Altenquotient und Erwerbstätigenquote leiten Bevölkerungsexperten den Verteilungskrieg zwischen den Generationen, den Zusammenbruch der Sozialsysteme und allgemeine Verarmung ab. Bundespräsident Horst Köhler mahnte im vergangenen Jahr die zeugungsmüden, vergreisten Deutschen: „Unsere Zukunft und die unserer Kinder steht auf dem Spiel.“

10 (3) Kaum fühlt sich das Volk eingestimmt auf das Endzeitszenario, melden sich Fachleute, die die alttestamentlichen Untergangsvisionen nicht teilen.

(4) Der Methusalem-Pessimismus sei „maßlos übertrieben“, die Alterung der Gesellschaft kein Problem, behauptet etwa Nicholas Strange. Der Unternehmensberater untersucht das Verhältnis von Erwerbstätigen und wirtschaftlich Abhängigen, die, so Strange, „einzig ernst zu nehmende Hälfte des Methusalem-Problems“. Um die aktuelle Quote stabil zu halten (derzeit sind 44 Prozent der Bevölkerung erwerbstätig), brauche
15 Deutschland im Jahr 2050 rund vier Millionen zusätzliche Arbeitskräfte, rechnet der Betriebswirt in seinem neuen Buch vor: Dass diese Marge erreicht wird, hält Strange für mehr als wahrscheinlich.

(5) Frühere Einschulung sowie die Verkürzung der Schul- und Universitätszeit um jeweils ein Jahr brächten bis dahin 1,3 Millionen junge Menschen mehr auf den Arbeitsmarkt. Durch die Verringerung der Arbeitslosigkeit auf drei Prozent, stärkere Beschäftigung von Müttern und Frührentnern und eine Verlängerung der Arbeitszeit
20 um eine Stunde pro Woche (Strange: „Viele deutsche Vollzeitbeschäftigte stehen heute dicht vor der international anerkannten Grenze zur Teilzeitarbeit“) ließen sich insgesamt 6,2 Millionen zusätzliche Arbeitskräfte mobilisieren. „Die Zukunft wird Deutschland für die Fehler der Vergangenheit belohnen“, resümiert der Brite mit deutschem Pass.

(6) Das Potenzial der vielen Älteren zu nutzen – dies fordert James Vaupel, Direktor des Max-Planck-Institutes für demografische Forschung in Rostock. „Die Altersdiskriminierung auf dem Arbeitsmarkt können wir uns nicht länger leisten“, mahnt der Experte. Ein 45-Jähriger arbeite heute pro Woche durchschnittlich 30 Stunden, ein
25 60-Jähriger dagegen acht. „Würde bis zum Alter von 65 Jahren auf gleich bleibend hohem Zeitebene gearbeitet und wären Menschen bis zum Alter von 70 Jahren zu einem gewissen Teil in das Erwerbsleben eingebunden, ließe sich sogar Entlastung für andere Altersgruppen schaffen“, meint Vaupel. Die Alten hätten die Probleme der Vergreisung ___8___.
30

- 35 (7) Die Bevölkerung schrumpft, das ist Fakt. Seit 30 Jahren pendelt die Geburtenrate um einen Wert von 1,4 Kindern pro Frau und liegt damit weit unter der 2,1-Marke, die nötig wäre, damit die Elterngeneration gleich groß bliebe. Eine problematische Entwicklung, die allerdings auch positive Effekte birgt. Das Thema Arbeitslosigkeit könnte sich erledigen. „Firmen werden Suchtrupps auf die Straße schicken, um qualifizierte Angestellte zu finden“, prognostiziert Unternehmensberater Strange.
- 40 (8) Die Stadt Gelsenkirchen, der das Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung im März die düstersten Zukunftsaussichten aller westdeutschen Städte bescheinigte, will sich als „Vorbild für den Umgang mit der schrumpfenden und alternden Gesellschaft“ positionieren. Oberbürgermeister Frank Baranowski (SPD) will hässliche Wohnblocks abreißen lassen. An der ehemaligen Galopprennbahn entsteht eines der bundesweit größten Siedlungsprojekte für generationenübergreifendes Wohnen. Dafür leistet sich die Stadt sogar einen Senioren-Beauftragten. Zumindest sein Arbeitsplatz dürfte für die nächsten Jahre gesichert sein.
- 5 Welche zinsnede in alinea 2 geeft nadere invulling aan het begrip 'Endzeitszenario' (regel 9)?
Citeer de eerste en de laatste twee woorden van de betreffende zinsnede (niet de hele zin).
- 6 Mit welchem Argument bestreitet Nicholas Strange im 4. Absatz 'die alttestamentlichen Untergangsvisionen' (Zeile 10)?
A Die Erwerbstätigenquote wird voraussichtlich konstant bleiben.
B Die Wirtschaft wird sich kräftig genug entwickeln, um die Arbeitslosigkeit auffangen zu können.
C Es ist fraglich, ob die Vergreisung im vorhergesagten Ausmaß eintritt.
D Künftige ältere Generationen werden wirtschaftlich weniger abhängig sein als die heutige.
- 'Fehler der Vergangenheit' (Zeile 22)
- 7 Was macht Deutschland nach Nicholas Strange bis jetzt falsch?
A Ausländische Modelle werden oft kritiklos übernommen.
B Das Arbeitspotenzial wird zu wenig ausgeschöpft.
C Jugendlichen wird der Zugang zum Arbeitsmarkt zu sehr erschwert.
D Teilzeitarbeit wird zu wenig gefördert.
- 8 Welches der folgenden Wörter passt in die Lücke in Zeile 30?
A abgeschoben
B gelöst
C unterschätzt
D verschärft
E verursacht
- 9 Wie beurteilt Strange dem 7. Absatz nach das Schrumpfen der Bevölkerung?
Er sieht es als ein Problem, wobei aber
A der soziale Zusammenhalt wahrscheinlich gefördert wird.
B eine große Chance für Vollbeschäftigung entsteht.
C kleinere Familien für die Erziehung der Kinder von Vorteil sein können.
D langfristig mehr Gleichgewicht im Bevölkerungsaufbau entstehen wird.
- 10 Was will der Autor im letzten Absatz mit dem Beispiel der Stadt Gelsenkirchen verdeutlichen?
A Dass das Problem der Vergreisung mancherorts arg überschätzt wird.
B Dass der 'Methusalem-Pessimismus' nicht überall mit Gelassenheit einhergeht.
C Dass es lange dauern kann, bis konkrete Maßnahmen getroffen werden.
D Dass es um das Problem der Vergreisung wirklich schlimm bestellt ist.
- 11 Wie lässt sich der Ton des letzten Satzes charakterisieren?
A Als anerkennend.
B Als belehrend.
C Als ironisch.
D Als sachlich.

tekst 5

Experten der Gewalt

- (1) Sicherheit vortäuschen, wo er sie nicht gewährleisten kann: Das kann sich ein Staat nicht leisten. Tut er es doch, untergräbt er sich selbst. Vor kurzem hat der Einsatzleiter für den G-8-Gipfel verkündet, man blicke „ganz entspannt“ auf die Demonstration. Man sei nach 18 Monaten Vorbereitung gut gerüstet. „Sollte es aber am Rande zu Ausschreitungen kommen, ist die Polizei gewappnet.“ Sie war es überhaupt nicht. Das ist eine ziemliche Blamage. Offensichtlich hat die Polizei – aus Naivität? aus Deeskalationsseeligkeit? – die unbedingte Gewaltbereitschaft eines Teils der Demonstranten ____12____.
- (2) Wie eine Naturgewalt fiel der „schwarze Block“ in Rostock ein. Doch es war kein Gewitter. Die „Autonomen“ gingen wie gut geschulte Techniker der Militanz vor: in wasserdichthem, atmungsaktivem Outfit, kühl, auf ein Höchstmaß zerstörerischer Effizienz bedacht. In ihrer Zusammensetzung selbst ein Produkt der Globalisierung, ist ihnen diese völlig gleichgültig. Sie haben weder Wut auf die Globalisierung noch Angst vor der Polizei – dafür aber eine starke Corporate Identity. Sie sind die Firma, die nicht redet, sondern bestens ausgerüstet zuschlägt.
- (3) Wieder einmal haben die Organisatoren des friedlichen Protestes gewusst, was da auf sie zukommt – und die Augen verschlossen. Als schon längst klar war, wer da Gewalt ausgeübt hat, wurden wieder die so ritualisierten wie dummen Vorwürfe erhoben, erst „Provokationen“ der Polizei hätten zum Ausbruch geführt. Der Einspruch gegen die Globalisierung – ohnehin meist recht ahnungslos – verliert alle Glaubwürdigkeit, wenn er notorisch unfähig und unwillig ist, den militanten Rand zu isolieren. Jene, die eine andere Welt für möglich halten, müssen sich klar von den Experten der Gewalt in ihren Reihen distanzieren.
- 12 Welche der folgenden Wortgruppen passt in die Lücke in Zeile 6?
- A bewusst provoziert
 - B nicht erkannt
 - C scharf verurteilt
 - D stark übertrieben
- 13 Welche Aussage über die 'Autonomen' (Zeile 8) entspricht dem zweiten Absatz?
- A Sie setzen sich aus Überzeugung gegen den Globalismus ein.
 - B Sie sind ausschließlich auf Gewalt aus.
 - C Sie sind in Ostdeutschland besonders aktiv.
 - D Sie sind zwar gut ausgerüstet, aber nicht straff organisiert.
- 14 Wer 'verliert alle Glaubwürdigkeit' (Zeile 16)?
- A Die friedlichen Demonstranten.
 - B Die gewalttätigen Autonomen.
 - C Die provozierenden Polizisten.

„Journalistische Korruption“

Der Zellbiologe Werner Franke über Genmanipulation bei Sportlern, die Verharmlosung des Medikamentenmissbrauchs in den Medien und seinen Prozess gegen die ARD

Franke, 66, hat in den neunziger Jahren wesentlich die Aufdeckung des DDR-Dopingsystems vorangetrieben. Am 12. April verhandelt das Landgericht München über eine Klage der ARD gegen den Heidelberger Krebsforscher.

(1) Spiegel: Herr Franke, Sie sind bekannt als scharfzüngiger Dopingaufklärer – und in dieser Eigenschaft haben Sie behauptet, die ARD würde in ihrer Sportberichterstattung „systematisch Lügen“ verbreiten. Sie sind daraufhin von allen neun Landesrundfunkanstalten auf Unterlassung verklagt worden. Ordnungsgeld bei Zuwiderhandlung: bis zu 250 000 Euro. Haben Sie sich zu weit aus dem Fenster gelehnt?

5 Franke: Nach meinem Verständnis und laut Duden sind Aussagen, die auf Täuschung abzielen, Unwahrheit, also Lügen. Die Wahrheit zu verschweigen ist ebenso eine Form der Lüge. Nichts anderes macht die ARD, wenn sie die Kriminalität des Dopings weitgehend ____16____. Ich zitiere nach Cicero: Indem sie schweigen, stimmen sie zu.

10 **(2) Legt man Ihren Generalverdacht zugrunde, müssten die Sender auch Übertragungen von anderen dopingbelasteten Sportarten wie Leichtathletik oder Skilanglauf einstellen. Was darf man dann noch zeigen?**

Alles, wenn man wahrheitsgemäß berichtet und selektiv nichts verschweigt. Wenn am Start reihenweise Sprinterinnen stehen, deren Dopingverwicklungen in Akten der USA stehen, muss man das sagen. Der Zuschauer erfuhr davon kein Wort. Oder Boxen: Wenn man öffentlich-rechtlich so einen Hämatom-Sport zeigt, bei dem sich Leute wie Dariusz Michalczewski das Gesicht blutig schlagen lassen, dann müssen die
15 Kommentatoren die Bilder als das schildern, was es ist: Körperverschüttung. Und sie müssen auch sagen, dass kürzlich Weltmeister Leavander Johnson gestorben ist und die Ringärztin daraufhin ihr Amt niedergelegt hat.

(3) Die ARD argumentiert, die dunklen Seiten des Sports würden in Polit-Magazinen wie „Report“, „Panorama“ oder „Monitor“ beleuchtet.

20 Das ist schizophren. Wenn stimmt, was „Monitor“ sendet, warum überträgt der WDR dann noch Radsport? Zudem: Die Leute, die nachmittags Tour de France gucken, schauen sich nicht am Abend „Monitor“ an. Das sind unterschiedliche Zuschauerkreise.

(4) Sie zitieren in Ihrer Klageerwidern einen ARD-Mitarbeiter, der sagt, er habe Schwierigkeiten, Dopingthemen in die Sendung zu bekommen, weil sie als Quotenkiller gelten. Dürfen sich die Öffentlich-Rechtlichen nicht am Zuschauergeschmack orientieren?

25 Das darf vielleicht RTL II, aber nicht die ARD, die sich wesentlich durch Gebühren finanziert. Klar gibt es einen National-Opportunismus, der lautet: Doping ist okay, wenn es Deutschland dient. Aber das kann doch nicht Maßstab einer öffentlich-rechtlichen Anstalt sein.

(5) Zuletzt war das Publikum erstaunt über spektakuläre Fälle wie den Gerichtsprozess gegen den Leichtathletiktrainer Thomas Springstein. Hat der Dopingbetrug eine neue Dimension erreicht?

30 Ja, aber die Reaktion darauf ist die gleiche geblieben. Im Prozess zeigte sich, dass Springstein offenbar Teil eines kriminellen Mädchendorfing-Netzwerks war. Aber dieses Netz wird nicht ausgehoben, weil die Akten zugeklappt worden sind. Das Urteil war ein Deal zugunsten der Opfer.

(6) Zeigt der Prozess nicht auch, dass Doping nur mit staatlicher Verfolgung zu bekämpfen ist?

35 In jedem Fall zeigt er, dass die herkömmlichen Mittel im Kampf gegen Doping untauglich sind. Der Springstein-Prozess kam nur zustande, weil ein 16-jähriges Mädchen die Testosteronpillen aufgehoben und sich später mutig als Kronzeugin zur Verfügung gestellt hat.

(7) Braucht Deutschland ein Anti-Dopinggesetz, wie es in Italien eines gibt?

40 Nein, der Staat könnte längst eingreifen. Das Arzneimittelgesetz ist scharf genug. Jede Verabreichung potenter Medikamente ohne ärztliche Indikation trägt das Risiko der schädlichen Nebenwirkung. Gerichte könnten das immer auch als in Kauf genommene Körperverschüttung ahnden. Der Staat kommt seiner Pflicht nicht genügend nach. In Deutschland haben die für das Doping wirklich Verantwortlichen nach wie vor kaum etwas zu befürchten.

(8) Der Springstein-Prozess lieferte erstmals einen Verdacht auf Gendoping. Werden Sportler zu Laborratten? Für Medaillen und Kohle sind sie schon viele Risiken eingegangen.

- 15 Was geht aus den Zeilen 1-4 hervor?
- A Franke hat keine Beweise für seine Anschuldigungen.
 - B Franke ist zu 250 000 Euro Strafe verurteilt worden.
 - C Franke nimmt in Sachen Doping kein Blatt vor den Mund.
- 16 Welches der folgenden Wörter passt in die Lücke in Zeile 7?
- A ausklammert
 - B beschönigt
 - C unterschätzt
 - D verurteilt
- „Oder ... hat.“ (Zeile 13-16)
- 17 Welche Aussage(n) stimmt/stimmen mit Frankes Auffassung überein?
- 1 Die ARD sollte Boxen nicht mehr als Sport präsentieren.
 - 2 Die ARD sollte die blutigen Szenen beim Boxen herauschneiden.
- A Keine von beiden.
 - B Nur 1.
 - C Nur 2.
 - D Beide.
- „Die ARD... beleuchtet.“ (regel 17-18)
- 18 Welke andere reden heeft de ARD om doping niet in sportuitzendingen aan de orde te stellen?
- „Dürfen sich ... orientieren?“ (regel 23-24)
- 19 Waarom vindt Franke, dat publieke omroepen dat niet moeten doen? Noteer zijn twee argumenten.
- 20 Welche Aussage entspricht Frankes Antwort auf die 5. Frage?
- A Der Dopingprozess scheiterte durch große Medienaufmerksamkeit.
 - B Die Hintermänner wurden nicht zur Verantwortung gezogen.
 - C Die Opfer wurden im Prozess nicht gehört.
 - D Springstein wurde aus Mangel an Beweisen freigesprochen.
- „Nein, der ... eingreifen.“ (regel 38)
- 21 Welk strafbaar feit zou de staat kunnen aanhalen om tegen het toedienen van doping op te treden? Citeer het betreffende woord / de betreffende woordgroep.
- 22 Was spricht aus Frankes Antwort auf die letzte Frage?
- A Hoffnung
 - B Realitätssinn
 - C Zweifel

§3 Oefenen met leesstrategieën

Bij het oefenen van leesvaardigheid kunnen leesstrategieën je helpen om sneller tot beter tekstbegrip te komen:

- a voorspellen, bijv. op basis van de titel, plaatjes, opvallende woorden, leestekens
- b skimmen, d.w.z. de tekst snel en globaal doorlezen om een idee te krijgen waar die over gaat
- c je voorkennis gebruiken met betrekking tot het onderwerp van de tekst
- d de structuur van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken
- e scannen, d.w.z. selectief lezen om bepaalde informatie in de tekst te vinden
- f gedetailleerd lezen om details grondig uit te pluizen
- g woordbetekenissen afleiden of raden met behulp van de context of meermalen gegeven informatie

§ 3.1 leesstrategie a

voorspellen, bijvoorbeeld op basis van de titel, plaatjes, opvallende woorden en leestekens

Voordat je een tekst gedetailleerd gaat lezen, kun je in bepaalde gevallen al voorspellen waar de tekst in grote lijnen over gaat. Je kunt een indruk van de tekst krijgen door bijvoorbeeld te letten op: de titel, plaatjes (met of zonder bijschrift), vetgedrukte, cursieve of anderszins opvallende woorden, kopjes boven alinea's, opsommingen (met opsommingstekens), tabellen of schema's.

Sagen Sie mal, Herr Siebeck:
Ist Nachwürzen eine Beleidigung für den Koch?

So gut kann der Koch nicht sein, wenn Sie das Bedürfnis haben, seine Speisen nachzuwürzen. Tatsächlich würden sich viele Spitzenköche wohl beleidigt fühlen. Warum sonst fehlen auf ihren Tischen Salzstreuer und Pfeffermühlen? Ich wäre oft dankbar, wenn ich die faden Speisen einiger Gourmet-Köche nachwürzen könnte. Früher, als die Menschen noch Stilgefühl hatten, war es nicht unüblich, dass ein Feinschmecker eine Muskatreibe oder eine kleine Pfeffermühle aus der Tasche zog.

Notfalls gibt es die Möglichkeit, den Kellner mit der Bitte um einen Salzstreuer in die Küche zu schicken. Diesen Notgriff habe ich jedoch noch nie angewendet. Es könnte ja ein Choleriker am Herd stehen, der mir den nächsten Gang mutwillig versalzt oder sonst wie Rache übt. Dort, wo Gewürze auf den Tischen stehen, haben Sie nichts zu befürchten. Achten Sie aber darauf, dass Sie nicht zum Salzstreuer greifen, bevor Sie das Essen probiert haben. Damit machten Sie sich lächerlich.

Die Frage stellte Dieter Baumelt aus Cloppenburg.

Haben Sie auch Fragen? Schreiben Sie an

Wolfram Siebeck, DIE ZEIT, 20079 Hamburg, oder an siebeck@zeit.de.

- 1 Wolfram Siebeck zou zelf ook weleens willen 'nachwürzen', maar hij doet dat vaak niet.
Wat is de belangrijkste reden daarvoor?

Bij het lezen van de titel zie je natuurlijk direct (aan het vraagteken) dat hier een vraag gesteld wordt. De vraag wordt gesteld aan de heer Siebeck. De schuingedrukte noot onder de tekst maakt duidelijk wie meneer Siebeck is: hij werkt voor de krant 'die Zeit' en geeft antwoord op vragen van lezers.

Er wordt in deze tekst dus een antwoord gegeven op de vraag of 'nachwürzen' een belediging voor de kok is. Als je het woord 'nachwürzen' niet kent, kun je het natuurlijk opzoeken in het woordenboek. Maar beter is om eerst de illustratie te bekijken. Op het plaatje zie je een bord met eten (misschien soep?) met daarnaast een zoutvaatje. Dit is natuurlijk neergezet om de gast in staat te stellen extra zout aan het gerecht toe te voegen. Zou dat misschien 'nachwürzen' kunnen zijn? Hoe zou een kok het vinden als een gast extra zout zou toevoegen aan zijn, met veel zorg bereide, gerechten? Zou dat voor hem misschien een belediging kunnen zijn? Zou dat misschien ook de reden zijn dat de heer Siebeck, die zelf ook wel eens zou willen 'nachwürzen' zoals in de bijbehorende vraag staat, dat vaak niet doet?

In regel 5-7 staat inderdaad dat de heer Siebeck vaak extra kruiden aan de flauwe gerechten van sommige topkoks zou willen toevoegen (nachwürzen). Hij heeft dit echter nog nooit gedaan uit angst (regel 14-16) dat de kok een driftkop (Choleriker) is, die bij het volgende gerecht wraak neemt (Rache übt) omdat hij zich beledigd voelt.

§ 3.2 leesstrategie b

skimmen: de tekst snel en globaal doorlezen om een idee te krijgen waar die over gaat

Bekijk bij lange(re) teksten de titel en de (eventueel aanwezige) tussenkopjes en illustraties. Lees dan de inleiding (meestal de eerste of de eerste en de tweede alinea). Let vooral op werkwoorden en zelfstandige naamwoorden en sta niet te lang stil bij een woord dat je niet direct kent. Doe hetzelfde met de eerste en laatste zinnen van de volgende alinea's. Vaak is het bij lange teksten ook mogelijk de tekst in drie stukken te verdelen: inleiding, middenstuk en slot. In dat geval kun je volstaan met het skimmend lezen van de inleiding en het slot. Op die manier krijg je vaak een goed idee van de inhoud van de tekst.

Bij korte(re) teksten met meer alinea's is het slim om alleen de eerste en de laatste alinea door te lezen. Vooral bij examenvragen die toetsen of je de inhoud van een korte tekst onder woorden kunt brengen, is deze leesstrategie een handig middel om het goede antwoord te vinden.

Tiere schauen vom Nachbarn ab

Kulturelle Evolution findet nicht nur beim Menschen statt

Wien – Abhören, spionieren, kopieren: Auch Tiere lassen sich in ihrer Weiterentwicklung von ihren Artgenossen inspirieren. Kulturelle Evolution sei daher nicht nur auf die Menschen beschränkt, schreibt ein internationales Forscherteam in *Science*.

Europäische Stare etwa entscheiden anhand des Erfolgs anderer Vögel, ob und wann sie zu Futterplätzen aufbrechen sollen. Und junge Guppyweibchen, die sich üblicherweise das attraktivste Männchen mit den hellsten Punkten am Körper als Partner wählen, können auch anders: Wenn ein erfahrenes Weibchen sich

einem eher unscheinbaren Guppymann hingibt, ahmen die Jungfische diese Vorliebe nach.

Die Evolutionsbiologen glauben, dass „öffentliche Information“ – Verhalten, das von den Artgenossen an die nächste Generation weitergegeben wird – genau so wichtig ist wie vererbte Eigenschaften. Da die Umweltbedingungen nicht konstant bleiben, reiche der Rückgriff auf genetische Information nicht aus, um zu überleben. Auch Tiere müssen aktuelle Information erwerben und imitieren. Als Nächstes soll erforscht werden, wie sich diese kulturell erworbenen Eigenschaften mit der Zeit entwickeln.

15

1. Dieser Text besteht aus drei Absätzen.
Welche Funktion haben die verschiedenen Absätze?
 - A Beispiele - Konkretisierung - Schlussfolgerung
 - B Beispiele - Verallgemeinerung - Zusammenfassung
 - C Feststellung - Beispiele - Erklärung
 - D Feststellung - Erklärung - Zusammenfassung

Bij een tekst met maar één vraag bekijk je altijd eerst de vraag voordat je de tekst gaat lezen. Je kunt vaak aan de vraag zien hoe je de tekst moet gaan lezen.

In dit geval moet je gaan bepalen welke functie de drie alinea's van deze tekst hebben. Bij het doorlezen van de antwoorden zie je dat voor de eerste alinea twee mogelijkheden worden aangegeven: er worden voorbeelden gegeven of er is sprake van een constatering. Als je weet wat de functie is van de eerste alinea, zijn er vervolgens nog maar twee antwoorden mogelijk. Kijk dus eerst naar de eerste alinea. In de eerste zin (regel 1-3) staat dat ook dieren afluisteren, spioneren en kopiëren en dat ze zich in hun ontwikkeling door hun soortgenoten laten inspireren. In de volgende zin (regel 3-5) worden geen voorbeelden gegeven, wel wordt er iets vastgesteld. Het antwoord is dus C of D.

Als je nu de functie van alinea 2 kunt bepalen (voorbeelden of verklaring) ben je eruit. De eerste zin van alinea 2 begint met 'Europäische Stare' (regel 6), die hun voederplaats kiezen aan de hand van het gedrag van andere vogels. Dat lijkt op een voorbeeld. Om zeker te zijn lees je nog even verder in alinea 2. In regel 8 gaat het over vrouwelijke guppy's. Nu weet je zeker dat in alinea 2 voorbeelden worden gegeven.

Ter controle kijk je of alinea 3 inderdaad een verklaring bevat. Lees alinea 3 globaal door. De gezochte verklaring vind je in regel 14-16: aangezien factoren in de omgeving wijzigen, is genetisch vastgelegde informatie alleen voor dieren niet toereikend om te overleven. Ze moeten ook 'van elkaar afkijken'. Antwoord C is dus het juiste antwoord.

§ 3.3 leesstrategie c

voorkennis gebruiken met betrekking tot het onderwerp van de tekst

Het gebruiken van voorkennis is een goede manier om een eventueel gebrek aan woordkennis te compenseren. Je hoeft niet alle (moeilijke) woorden te kennen of op te zoeken om toch te weten waar de tekst over gaat. Bovendien heb je vaak op basis van je voorkennis al een bepaalde verwachting over de inhoud van de tekst. Deze verwachting geeft je houvast bij het lezen, omdat je dan gaat kijken of deze al dan niet klopt.

Kein Schulfach für gutes Benehmen

Bildungssenator Klaus Böger (SPD) lehnt das saarländische Modell für einen Benimm-Unterricht ab. Werteerziehung sei sehr wichtig, aber Aufgabe der gesamten Schule, sagte der Sprecher der Bildungsverwaltung, Thomas John. Das Saarland will als erstes Bundesland Anstand und gutes Benehmen auf den Stundenplan setzen und dazu so genannte Benimm-Bausteine für den Unterricht erarbeiten.

John meint: „Die Vermittlung sozialer Fähigkeiten gehört zu den Aufgaben jedes Lehrers und muss in allen Fächern stattfinden.“ Ein spezielles Konzept nach dem Vorbild des Saarlands sei nicht notwendig. Zugleich wies John auf die Verantwortung der Eltern für die Erziehung ihrer Kinder hin. Die Grundlagen für höfliches Verhalten von Kindern und Jugendlichen müssten in der Familie gelegt werden.

Berliner Zeitung

“Kein Schulfach für gutes Benehmen” (titel).

1 Welke twee argumenten worden in de tekst voor dit standpunt genoemd?

Bij een tekst met maar één vraag bekijk je altijd eerst de vraag voordat je de tekst gaat lezen. Je moet dus in de tekst op zoek naar twee argumenten waarom er op school geen apart vak is voor ‘gutes Benehmen’.

Als je het woord ‘Benehmen’ (gedrag) niet kent, moet je dit in het woordenboek opzoeken om verder te komen. Als je vervolgens (kort) over de vraag nadenkt, kun je vast zelf wel een paar argumenten bedenken, bijvoorbeeld: Goed gedrag leer je toch al thuis? Ouders hebben toch de belangrijkste rol in de opvoeding. En als goed gedrag wel op school moet worden aangeleerd, moet dat dan in een apart vak? Het lesrooster is al vol genoeg. En zijn leraren wel bevoegd een dergelijk vak te geven? Je hebt nu al een idee van wat er misschien in de tekst zou kunnen staan en je gaat al lezend kijken of jouw argumenten in de tekst zijn terug te vinden.

In regel 1-2 lees je dat Klaus Böger een ‘Benimm-Unterricht’ zoals in Saarland afwijst. Böger is tegen een apart vak voor ‘gedrag’. Hij vindt (regel 2-3) ‘gedrag’ (Werte-erziehung) erg belangrijk, maar als ‘Aufgabe der gesamten Schule’ (opgave van de school als geheel) en dus niet als een apart vak. Dit is het eerste argument.

Op zoek naar het tweede argument lees je in regel 9 het signaalwoord ‘Zugleich’, dat wijst op een opsomming. En inderdaad komt hier het tweede argument: volgens de heer John zijn de ouders verantwoordelijk voor de opvoeding, dus ook voor het gedrag van de kinderen.

§ 3.4 leesstrategie d

structuur van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken

Zoals je in D1 van deel 1 kunt lezen, wordt er van je verwacht dat je op het centraal examen verschillende leesvaardigheden beheerst. Eén daarvan is relaties tussen delen van een tekst aangeven. Daarbij moet je denken aan hoe alinea's zich bijvoorbeeld tot elkaar verhouden of het kunnen herkennen van verwijzingen, voorbeelden, argumenten, conclusies of herhalingen.

Inzicht in de structuur of opbouw van een tekst helpt je daarbij.

Zurück zur Familie

VORSICHT! WERBUNG

Die Werbung wäre keine, würde sie diesen Trend nicht sofort erkennen. In spätestens drei Jahren wissen es sogar die Politiker.

Doch, oh Wunder: Seit jüngstem hält es wieder Einzug in die Werbung – das Bild von der Zweisamkeit. Erweiterung auf drei oder mehrere Personen nicht ausgeschlossen. Aktuelles Beispiel ist eine Anzeige der Volksbanken und Raiffeisenkassen. Fast zwei Jahrzehnte lang zeigten diese Institute unter dem Motto „Wir machen den Weg frei“ einsame Landgänger auf der Suche nach einem Ziel, das sie selbst nicht kannten. Jetzt aber ist Familie angesagt.

Mit Beginn der Achtziger kippte die heile Welt. Das Forschungsinstitut des Hamburger Tabakkonzerns BAT rief die Yuppy-Ära aus. Von nun an ging es also um junge, dynamische Singles, denen Geld und Nachwuchs egal sind, weil sie vom einen genug haben und am anderen nicht interessiert sind. Parallel dazu entdeckten Werbestrategen die Dinks (Double Income no Kids). Plötzlich lebten Margarine-Esserinnen in Lofts und der Braune von Jacobs wurde zum Aerobic-Mokka. Familie war piefig, ein Klotz am Bein und Abstieg in die gesellschaftliche Bedeutungslosigkeit.

Statt seinen Cocktail zu befingern, streichelt der Werbeheld lieber den Bauch seiner Liebsten. Wie kommt's? Hat sich unser Leben in den letzten Jahren so verändert? Ein bisschen schon, vor allem aus praktischen Gründen. Zu zweit verliebt auf einer Bank zu sitzen ist billiger als allein im Restaurant. Und die Reformen der Bundesregierung sagen den Alleinlebenden nicht unbedingt das Paradies voraus. Da besinnt sich der IT-Spezialist, der vor drei Jahren noch König an jeder Jobbörse war, auf traditionelle Werte. Und auch der Schlossergeselle findet, dass ein Bier mit Schatzi vor dem Fernseher erbaulicher ist als das Gelage in der Kneipe.

Bis Ende der siebziger Jahre wurde die Werbung von einem konstanten Idealbild beherrscht: Mutter um die 35, Vater bei 40, Tochter in der Pubertät, Sohn als Nesthäkchen. Es gab eine Wüstenrot-Familie, eine Bac-Deo-Familie, eine Knorr-Familie. Im Familienkreis wurde gefrühstückt, gewaschen, geputzt, Urlaub gemacht und Auto gefahren.

Der Tagesspiegel

De vier alinea's van deze tekst staan niet in de oorspronkelijke volgorde. Wat is de oorspronkelijke volgorde?

- A 1 – 2 – 4 – 3
- B 3 – 1 – 4 – 2
- C 4 – 2 – 1 – 3

Ook dit is een tekst met maar één vraag. Bekijk dus eerst de vraag voordat je de tekst gaat lezen. Bij deze tekst staan de alinea's niet in de juiste volgorde. Jij moet gaan bepalen wat de oorspronkelijke volgorde is geweest. Het is hierbij natuurlijk belangrijk dat je de alinea's zo rangschikt dat er een logisch opgebouwde tekst ontstaat. Daarom is het goed om van de vier alinea's de eerste en de laatste zin te lezen. Daarbij stel je vast dat alinea 2 begint met 'aan het begin van de jaren tachtig' en dat in de eerste zin van alinea 4 staat 'tot het eind van de jaren zeventig'.

Alinea 4 komt dus voor alinea 2. Daarmee valt antwoord A af.

In de eerste zin van alinea 1 staat dat het een wonder is dat sinds kort (seit jüngstem) het beeld van met z'n tweeën samen zijn weer in reclames gebruikt wordt. Dat betekent dat alinea 1 dus na alinea 4 en 2 moet komen. Daarmee valt ook antwoord B af. Het spreekt vanzelf dat je vervolgens nog even controleert of antwoord C inderdaad een goed lopende tekst geeft.

§ 3.5 leesstrategie e

scannen: selectief lezen om bepaalde informatie in de tekst te vinden

Bij een aantal vragen is het de bedoeling dat je één bepaald gegeven in een tamelijk lange tekst vindt. In die gevallen is het onverstandig om alles (gedetailleerd) te lezen. In plaats daarvan moet je letten op bepaalde tref- of kernwoorden. Zo scan je een tekst naar specifieke informatie. Dat doe je als je informatie zoekt in bijvoorbeeld een campinggids of een folder.

Werbung

Navigation

Home
Wohnungsmarkt
Mitbahnen
-- *Anzeige suchen*
-- *Anzeige aufgeben*
-- *Registrierung*
-- *Login / Service*
-- *Hilfe*
Mitfahrbrett
Studienplatztausch
Gästebuch
Tell a friend

□ MITBAHNEN

Mit diesem Service will die Studenten-WG.de dich dabei unterstützen, Geld zu sparen und die Umwelt zu schonen.

Ab dem 15. Dezember wird die Deutsche Bahn ein neues Tarifsysteem einführen, bei dem es auch einen „**Mitfahrer-Rabatt**“ geben wird. Mit minimalem Aufwand kannst du diesen Rabatt in Anspruch nehmen und somit deinen Geldbeutel spürbar schonen – hierzu eine kleine

Beispielrechnung:

Angenommen eine Bahnfahrt von A nach B kostet regulär 100 Euro. Wenn du eine **zweite Person**, die ebenfalls von A nach B fahren möchte, findest und ihr beiden dann gemeinsam die Bahnfahrkarten kauft, dann zahlt jeder von euch nur 75 Euro für die Karte (Ersparnis: 25%).

Findest du sogar **4 Mitreisende** dann kannst du noch mehr Geld sparen. Die Fahrkarte kostet dich in diesem Fall nur 60 Euro (Ersparnis: fette 40%!!!).

Im Extremfall können 5 gemeinsam Reisende, wenn sie diesen „**Mitfahrer-Rabatt**“ **mit den anderen Rabatten der Bahn kombinieren**, sogar bis zu 73% gegenüber dem Normalpreis sparen (Nähere Informationen sind der Homepage der Deutschen Bahn zu entnehmen).

Damit möglichst viele Menschen in den Genuss der neuen attraktiven Konditionen der Bahn kommen können, stellen wir euch diesen **Service kostenlos** zur Verfügung.

Hinweis:

Du erreichst das **Mitbahnbrett der Studenten-WG.de** übrigens auch direkt über die URL www.mitbahnen.de

- 1 Een student is geïnteresseerd in een “Mitfahrer-Rabatt”. Hij heeft al een kortingskaart. Komt hij ook nog voor het “Mitfahrer-Rabatt” in aanmerking?
Antwoord met ja of nee en citeer de eerste twee woorden van de zin waaruit dat blijkt.

Bij het globaal bekijken van deze tekst zie je direct dat er verschillende woorden vetgedrukt zijn. Bij dit soort teksten kun je vaak door te scannen snel het goede antwoord vinden.

Natuurlijk lees je eerst de vraag goed. Je wilt weten of een student die al een kortingskaart heeft, ook nog in aanmerking komt voor het ‘Mitfahrer-Rabatt’. Je antwoord moet bestaan uit ‘ja’ of ‘nee’ en de eerste twee woorden van de zin waarin het antwoord staat. Als je de tekst nu beter bekijkt, zie je dat het woord ‘Mitfahrer-Rabatt’ twee keer vetgedrukt voorkomt. De eerste keer om aan te kondigen dat deze korting vanaf 15 december zal gelden. Daarna wordt met een voorbeeld uitgelegd hoe het werkt.

Hier staat nog niets over het combineren met de kortingskaart.

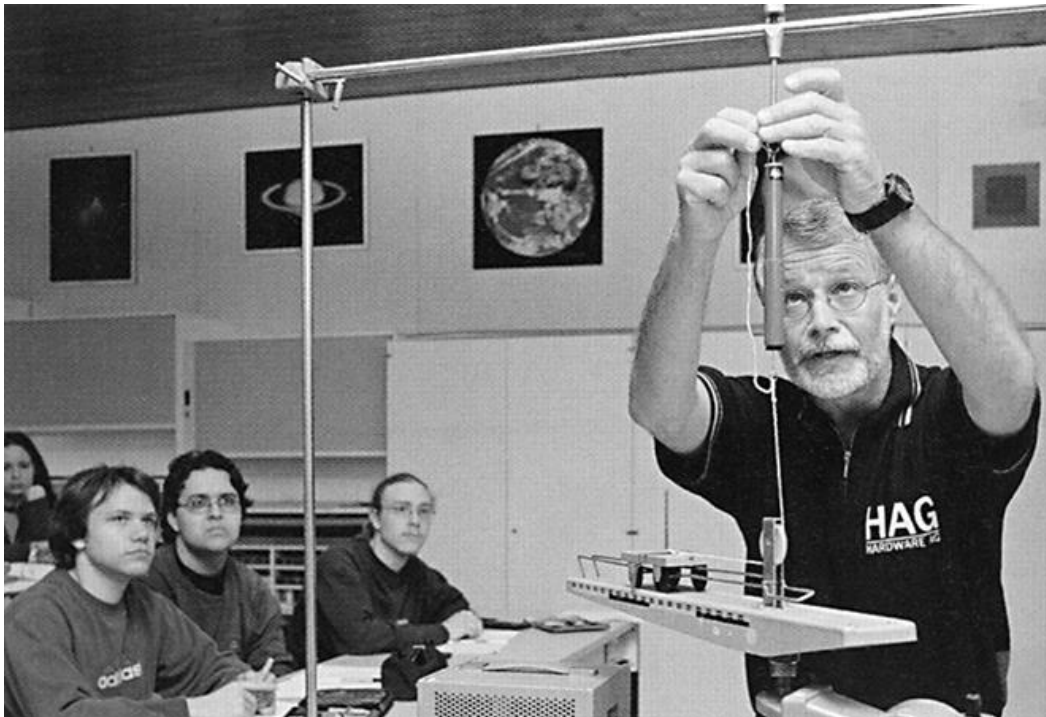
Daarover vind je meer bij de tweede keer dat ‘Mitfahrer-Rabatt’ vetgedrukt staat. Hier staat dat het ‘Mitfahrer-Rabatt’ te combineren is met andere kortingen van de spoorwegen en dat je op deze manier wel 73% kunt besparen op de normale prijs. De zin waarin deze mededeling wordt gedaan begint met ‘Im Extremfall’ en je antwoord moet dus luiden: ‘ja, im Extremfall’.

§ 3.6 leesstrategie f

gedetailleerd lezen om details grondig uit te pluizen

In veel gevallen is het noodzakelijk om een tekst of een deel van de tekst gedetailleerd te lezen om een vraag te kunnen beantwoorden. Dit betekent dat je de inhoud van het betreffende tekstgedeelte goed moet napluizen en soms tegelijkertijd moet proberen verbanden te leggen of te ontdekken.

Sturms Sternstunden

Als junger Lehrer für Mathe und Physik stellte Winfried Sturm (59) fest, dass das Interesse seiner Schüler für graue Theorie begrenzt war. Sobald es aber praktisch wurde, waren sie hellwach – sogar nach dem Unterricht. Gemeinsam reparierte er mit ihnen Mofas oder bastelte aus Tiefkühltruhen Sonnenkollektoren. Das ist über 20 Jahre her. In jüngster Zeit entwickelte Sturm mit seiner „Hardware AG“ am Faust-Gymnasium in Staufen bei Freiburg preisgekrönte Mikrochips, die Energie sparen helfen, Blinde vor Hindernissen warnen oder Fahrer aus dem Sekundenschlaf reißen – Erfindungen, die nicht nur das Interesse von Produzenten, sondern auch der Bundesregierung bis hin zum Kanzler weckten.

Der „Stern“ zeichnete Sturm sogar als Lehrer des Jahres 2004 aus. „Ich mache keine Kuschelpädagogik, sondern fordere die Jugendlichen bis an ihre Leistungsgrenze“, sagt der Diplomphysiker – sie danken es ihm mit enormem Einsatz. Das motiviert den Mann mit dem weißen Vollbart auch nach 30 Lehrjahren immer wieder. Wen wundert's, dass er auch die Familie mitriss: Seine drei Söhne studieren inzwischen Maschinenbau und Elektrotechnik. Und wenn eine neue Entwicklung in die heiße Phase geht, dann bekocht Frau Sturm nicht nur ihren Mann, sondern über Wochen auch die ganze Hightech-Tüftlerschmiede.

Sturms Sternstunden (titel)

- 1 Behalve het feit dat Winfried Sturm zijn leerlingen en zijn gezin enthousiast heeft kunnen maken voor zijn vak heeft hij ook twee onderscheidingen in de wacht gesleept. Welke zijn dat?

Ook bij deze tekst hoort maar één vraag en je moet dus eerst de vraag lezen. Uit de vraag blijkt dat Winfried Sturm twee onderscheidingen heeft gekregen. Jij moet uitzoeken welke dat zijn.

Je eerste oriëntatie op de tekst brengt je niet veel verder. Op basis van de titel en de illustratie kun je de vraag niet beantwoorden. Ook een eventuele poging om skimmend (bijvoorbeeld door het lezen van de eerste en laatste zin) het antwoord te vinden, zal je niet verder helpen. Dan zit er niets anders op dan de tekst gedetailleerd te gaan lezen.

Het eerste deel van het antwoord vind je in regel 4-5. Hier staat dat Sturm in de laatste tijd samen met een groep leerlingen ('Hardware AG') chips heeft ontwikkeld die 'preisgekrönt' (met een prijs bekroond) zijn.

Over Sturm's tweede onderscheiding lees je in regel 8: De 'Stern' (een kwaliteitskrant die in Duitsland wekelijks verschijnt) heeft Sturm als 'leraar van het jaar 2004' onderscheiden (zeichnete ... aus).

§ 3.7 leesstrategie g

woordbetekenissen afleiden of raden met behulp van de context of meermalen gegeven informatie

Niet in alle gevallen kun je de betekenis van een woord in het woordenboek vinden. Dat is lastig als dat woord zo belangrijk is dat je de betekenis nodig hebt voor het begrijpen van de tekst of een tekstgedeelte. Door goed te kijken naar de context kun je toch vaak achter de betekenis van zo'n woord komen.

Stabile Factoren

Sonnencremes tragen kein Haltbarkeitsdatum. Stimmt es, dass man angebrochene Flaschen vom letzten Jahr nicht mehr benutzen sollte, weil sie keinen Schutz mehr bieten? MATTHIAS LISS, STADE

Bei Kosmetika sind die gesetzlichen Regelungen zur Kennzeichnung relativ lax: Nur wenn sich Cremes und Lotionen nach der Herstellung weniger als 30 Monate in der ungeöffneten Packung halten, muss das vermerkt werden. Verbraucherverbände fordern seit Jahren den Aufdruck eines Haltbarkeitsdatums auf den Packungen.

Es gibt zwei Sorten von Substanzen, die vor der schädlichen Wirkung der UV-Strahlen schützen: Beim physikalischen Schutz reflektieren winzige Partikel die Strahlen, und beim chemischen Schutz nehmen Moleküle die Energie der Strahlung in sich auf und geben sie als unschädliche Wärmestrahlung wieder ab.

„Eine normale Kontamination mit Sand und Badewasser sollten die Substanzen aushalten“, sagt Heiner Gers-Barlag von der Firma Beiersdorf. Faustregel: Eine angebrochene Sonnencreme, die noch einen passablen Eindruck macht – also nicht ranzig riecht und ihre ursprüngliche Konsistenz hat –, kann man ohne Bedenken auch noch nach einem Jahr benutzen.

CHRISTOPH DRÖSSER

*Die Adressen für „Stimmt’s“-Fragen:
DIE ZEIT, Stimmt’s?, 20079 Hamburg, oder
stimmts@zeit.de. Das „Stimmt’s“-Archiv:
www.zeit.de/stimmts*

Die Zeit

„Stimmt es ... bieten?“ (Frage in der Einleitung)

1 Kann man Sonnencremes vom letzten Jahr noch benutzen?

- A Das geht ohne weiteres.
- B Das hängt davon ab, welche Stoffe die Creme enthält.
- C Ja, wenn die Creme noch akzeptabel erscheint.
- D Ja, wenn die Creme weniger als 30 Monate alt ist.

Aangezien ook bij deze tekst maar één vraag hoort, lees je natuurlijk eerst deze vraag. Je moet te weten zien te komen of je een zonnecrème van vorig jaar nog kunt gebruiken.

Bij je eerste oriëntatie op de tekst zie je natuurlijk de schuingedrukte inleiding. Daarin staat dat op flesjes zonnecrème geen houdbaarheidsdatum (Haltbarkeitsdatum) staat waaraan je zou kunnen zien tot wanneer deze te gebruiken is. Als je de tekst vervolgens globaal (skimmend) doorleest, kom je in de laatste alinea het woord 'Faustregel' (vuistregel) tegen. De betekenis van dit woord is je vast bekend: een vuistregel is een gemakkelijk toepasbare, in de meeste gevallen opgaande regel. Omdat achter het woord 'Faustregel' ook nog een dubbele punt staat, weet je zeker dat hier het antwoord op de vraag te vinden moet zijn. Na de dubbele punt staat het volgende: 'een aangebroken zonnecrème die nog een passabele indruk maakt - dus niet ranzig ruikt en haar oorspronkelijke consistentie heeft - kun je zonder aarzelen (Bedenken) ook nog na een jaar gebruiken'.

Als je de betekenis van het woord 'passabel' kent, kun je de vraag waarschijnlijk direct beantwoorden. Als je dit woord niet kent, wordt de betekenis ervan in de zin tussen de streepjes (- ... -) uitgelegd: de crème ruikt dus niet ranzig (bedorven) en heeft nog de oorspronkelijke consistentie (samenstelling). 'Passabel' en 'akzeptabel' (antwoord C) betekenen hier eigenlijk hetzelfde. Antwoord C is dan ook het juiste antwoord.

§ 3.8 mehrere leesstrategieën

meerdere leesstrategieën toepassen bij één tekst of bij één vraag

Bij de voorgaande teksten is steeds één leesstrategie uitgelegd naar aanleiding van een tekst met slechts één vraag. In ieder examen staan ook teksten met meerdere vragen. Je kunt dan meestal niet alle vragen met behulp van dezelfde leesstrategie beantwoorden. Je zult bij elke vraag moeten bepalen welke leesstrategie je het best kunt gebruiken om tot het juiste antwoord te komen. Het kan zelfs voorkomen dat je bij één vraag meerdere leesstrategieën gebruikt.

Putzplan & Duschwürfel

Bald beginnt das Semester, und viele Studienanfänger kehren dem Elternhaus den Rücken, um in eine Wohngemeinschaft (WG) zu ziehen. Eltern kann man sich nicht aussuchen, Mitbewohner schon. Nutzt die Chance! Tipps zur WG-Suche und zum gemeinsamen Leben.

Neuer Studienplatz und keine Bleibe?

In Immobilien die Nr.1 im Netz.

Wohnung/Miete Studienort?

wilkommen in der
STUDENTEN-WG.de

- (1) Bald schon fängt an den Hochschulen das Wintersemester an und es werden wohl wieder um die 300 000 Ex-Schüler sein, die ein Studium beginnen. Für viele ist das der Zeitpunkt, Mutters leckerem Mittagessen und Vaters gut gemeinten Ratschlägen den Rücken zu kehren und von zuhause auszuziehen – gerade, wenn’s eine neue Stadt zu entdecken gilt. Hat man nicht zufällig einen reichen Onkel in Amerika und auch keine Lust, einsam in einem Zehn-Quadratmeter-Abstellräumchen mit Etagentoilette im Studentenwohnheim zu leben, ist oft die Wohngemeinschaft die beste Lösung. Hier ein paar Tipps, zur WG-Suche und zum Leben in WGs:
- 5 (2) Zuerst einmal sollte man sich überlegen, ob man zu zweit oder mit mehreren wohnen möchte. Eine Zweier-WG funktioniert nur dann, wenn man sich hundertprozentig sicher ist, mit dem Mitbewohner auch gut auskommen zu können. Miriam und Wiltrud zum Beispiel, die eine WG in Bochum gegründet haben, kannten sich schon vorher und wussten, dass zumindest der Musikgeschmack (Robbie Williams) und die Abendgestaltung (bunter Alkohol in Massen) 2 würden. Sie entdeckten gemeinsame Vorstellungen von Hygiene und stellten sogar fest, dass sich ihre Hausarbeitsvorlieben ergänzen: Miriam spült gerne, Wiltrud trocknet ab, Miriam macht gern das Bad und Wiltrud trägt den Müll raus.
- 10 (3) Wie überall, ist es auch bei der WG-Suche vorteilhaft, wenn man jemanden kennt, der jemanden kennt, der jemanden kennt. Im besten Fall wird man so der Nachmieter desjenigen, der leider aus der hippesten WG der Stadt ausziehen muss. Im Normalfall bekommt man so die Information, wo die schwarzen Bretter mit den meisten WG-Angeboten hängen oder welche Tageszeitung man sich wann besorgen sollte. Die bekommt man aber auch schnell, wenn man einfach mal irgendwen auf dem Uni-Campus anspricht, am besten im immer hilfsbereiten AStA¹.
- 15 (4) Dass sich die WG-Suche in den verschiedenen Uni-Städten ganz unterschiedlich darstellt, davon kann Bastian ein Liedchen singen: Im östlichen Greifswald fand er in den funktionalen, aber nicht unbedingt beliebten Plattenbauten Wohnraum en masse, bei seinem Umzug nach Marburg reichte es mit etwas Glück nur zum anfangs beschriebenen Studentenwohnheim-Kämmerchen. Bei über zehn Marburger WGs stellte er sich vor und musste dort mit etlichen Mitbewerbern konkurrieren. Womit wir beim nächsten Punkt wären:
- 20 (5) Die Bewerbung um den Platz in einer WG sollte nie wie die Bewerbung um den Arbeitsplatz gehandhabt werden. Generell gilt hier: Sei einfach du selbst. Sich extra in Schale zu schmeißen und zu überlegen, welche Antworten wohl gern gehört werden, macht von daher keinen Sinn; es wirkt verkrampft, man will schließlich, dass die Leute einen kennen lernen, um zu gucken, ob man zu ihnen passt. Hans und Jan, die in ihrer Siegerner WG Ersatz für zwei weggezogene Mädchen suchten, kam es bei den Bewerbern in erster Linie auf ein lockeres,
- 25

- 30 natürliches Gespräch an. Die Studienanfängerin, die mit ihren Eltern auftauchte, hatte natürlich sofort verloren.
- (6) Hat man sich gut zusammengefunden, funktioniert im Idealfall alles ohne Stress und ganz von selbst. Vor allem in größeren WG's bewährten sich zur Streitvorbeugung jedoch:
- 35 – Der Putzplan, auf den man sich im Zweifel immer berufen kann.
- Der Duschwürfel, mit dem zum Beispiel Miriam und Wiltrud zu Wochenbeginn auswürfeln, wer bei gleicher Aufstehzeit zuerst ins Badezimmer darf beziehungsweise muss.
- Verschließt ein Bewohner die Tür, braucht er seine Privatsphäre. Vorsichtiges Klopfen ist angebracht.
- Und was auch ganz gut ankommt: Nächtliche Partys vorher ankündigen.

noot 1 - AStA (= Allgemeiner Studentenausschuss): belangenvereniging van studenten

- „ist oft die Wohngemeinschaft die beste Lösung“ (Zeile 5-6)
- 1 Wann ist das nach Auffassung des Autors der Fall?
- A Wenn man den Luxus, den man von zuhause her gewohnt ist, beibehalten möchte.
- B Wenn man nicht sofort die Verantwortung für einen eigenen Haushalt haben möchte.
- C Wenn man vorhat, längere Zeit in einer Stadt zu studieren.
- D Wenn man zu einem angemessenen Preis angenehm wohnen möchte.
- 2 Ergänze die ausgelassenen Worte. (Zeile 11)
- A kein Problem sein
- B sich ändern
- C zu Streit führen
- „wenn man ... anspricht“ (Zeile 18)
- 3 Warum sollte man das machen?
- A Weil es wichtig ist, andere Studenten zu kennen, die auch eine Wohnung suchen.
- B Weil man bei der Wohnungssuche von älteren Studenten keine Konkurrenz zu befürchten hat.
- C Weil man dann hört, in welcher Wohngemeinschaft man am billigsten wohnen kann.
- D Weil man dann schnell erfährt, wo man freie Plätze in Wohngemeinschaften finden kann.
- 4 Welche Aussage(n) stimmt/stimmen mit dem 4. Absatz überein?
- 1 In Greifswald war es für Bastian leicht, Wohnraum zu finden.
- 2 In Marburg hat sich Bastian anfangs mit einem sehr einfachen Zimmer zufrieden geben müssen.
- A Beide.
- B Nur 1.
- C Nur 2.
- D Keine von beiden.
- “Sei einfach du selbst.” (regel 26)
- 5 Warum?
- Antwoord in één zin.
- 6 Wie verhält sich der zweite Teil des 5. Absatzes „Hans und Jan ... an.“ (Zeile 28-30) zum ersten Teil „Die Bewerbung ... passt.“ (Zeile 25-28)?
- A Er fasst den ersten Teil zusammen.
- B Er illustriert die Richtigkeit des ersten Teils.
- C Er relativiert den ersten Teil.
- D Er zieht eine Schlussfolgerung aus dem ersten Teil.
- 7 Maak de volgende zin af:
- Als je de vier tips die aan het eind van de tekst staan, opvolgt, ...

Bij je eerste oriëntatie op de tekst kom je met de titel waarschijnlijk niet veel verder. In de schuingedrukte inleiding echter lees je dat de tekst tips bevat voor aanstaande studenten die woonruimte zoeken in een 'Wohngemeinschaft' (woongroep).

Overweeg jij misschien ook om na het behalen van je diploma op kamers te gaan wonen? Dan zou het kunnen zijn dat je bij deze tekst leesstrategie c (voorkennis gebruiken) kunt toepassen.

1 De eerste vraag is: wanneer is een woongroep volgens de tekst de beste oplossing voor een aanstaand student? Hierover zul je ongetwijfeld voordat je de tekst gaat lezen zelf al ideeën hebben (leesstrategie c). Bijvoorbeeld: je gaat in een andere stad studeren en het is te ver om elke dag heen en weer te reizen. Of: je bent blij eindelijk het (ouderlijk) huis uit te kunnen. Of: een woongroep is gezelliger en ook goedkoper dan alleen op kamers te gaan wonen.

Nadat je hier (kort) over nagedacht hebt, wordt het tijd om de tekst te gaan lezen op zoek naar het antwoord op vraag 1. Je kunt proberen alinea 1 te skimmen (leesstrategie b). Helpt dit je niet verder, lees de alinea dan gedetailleerd (leesstrategie f).

In regel 4-6 staat dat als je niet toevallig een rijke oom in Amerika hebt (die jou geld zou kunnen geven om in een luxe woning te kunnen wonen) en als je geen zin hebt om eenzaam in een soort rommelhok te wonen, dat dan een woongroep vaak de beste oplossing is. De belangrijkste reden om voor deze oplossing te kiezen is dus het geld. Antwoord D is dus juist.

2 Bij een meerkeuze-invulvraag moet je de tekst rondom het 'gat' altijd gedetailleerd (leesstrategie f) lezen. Bij een dergelijke vraag is het erg belangrijk dat je het tekstdeel goed begrijpt omdat je meestal op zoek moet naar de structuur van tekstdelen (leesstrategie d) of naar verbanden tussen tekstdelen of alinea's. Soms zijn de invulmogelijkheden signaalwoorden. Uiteraard is het dan van belang dat je de signaalwoorden en het verband dat ze aangeven, goed kent (zie ook D5 *Signaalwoorden* op bladzijde 4).

Lees de drie antwoordmogelijkheden en probeer ze te vertalen. Lees vervolgens de tekst rondom de invulling, dus regel 9-11. Als blijkt dat je op basis van deze regels het antwoord nog niet (zeker) weet, moet je de context uitbreiden. Begin dan te lezen bij regel 7 en lees door tot regel 12.

In regel 7-9 staat dat je er in een woongroep van twee personen zeker van moet zijn dat je het met de ander goed kunt vinden. De volgende zinnen werken dat uit: Miriam en Wiltrud kenden elkaar en wisten dat muziek en de invulling van de avond geen probleem (kein Problem) zouden zijn. Ook de volgende zinnen bevestigen dit beeld: ze denken hetzelfde over hygiëne, ze vullen elkaar aan bij huishoudelijke taken. Alleen met invulling A wordt de alinea één logisch geheel.

3 Om deze vraag goed te begrijpen moet je eigenlijk regel 17-19 lezen. Je zult je dan zeker afvragen waar het woord 'die' (regel 17) betrekking op heeft. Dat betekent dat je ook nog een stukje van de tekst voor regel 17 moet lezen.

Als je bij regel 16 begint te lezen, zul je vaststellen dat 'die' terugslaat op het woord 'Information'. De vraag luidt dus: waarom is het verstandig om bij je zoektocht naar informatie over huisvesting zomaar mensen (irgendwen) op het universiteitsterrein aan te spreken? Zonder nog in de tekst naar het antwoord te zoeken, kun je hier misschien het antwoord al voorspellen (leesstrategie a). Mensen die daar rondlopen, hebben misschien een idee hoe jij snel woonruimte kunt vinden. Als je nu alinea 3 gedetailleerd leest (leesstrategie f) bevestigt de tekst jouw vermoeden: informatie die je direct van andere studenten (of van de belangenvereniging van studenten) krijgt, kan sneller tot resultaat leiden dan de informatie op prikborden of informatie over welk dagblad je zou moeten kopen (vanwege de advertenties 'woonruimte aangeboden'). Antwoord D is dus juist.

4 Bij vraag 4 kun je proberen het antwoord te vinden door eerst alleen de eerste en de laatste regels van alinea 4 te lezen (skimmen, leesstrategie b). Waarschijnlijk zul je daarna toch moeten besluiten de hele alinea gedetailleerd (leesstrategie f) te gaan lezen.

Bewering 1: Bastian kon in Greifswald gemakkelijk woonruimte vinden. Alinea 4 begint met de vaststelling dat de ene stad verschilt van de andere als het om woonruimte gaat. De dubbele punt in regel 21 geeft het verband tussen de tekstdelen aan (leesstrategie d). Er volgt een verklaring van die bewering. In Greifswald vond hij 'Wohnraum en masse' (regel 22). Als je niet precies weet wat 'en masse' betekent, lees je eerst door. In Marburg vond hij met enig geluk en na tien pogingen (regel 22-24) een 'Studenten-wohnheim-Kämmerchen' (een klein kamertje). Door de tegenstelling met Marburg begrijp je nu dat woonruimte 'en masse' zoiets betekent als 'in grote hoeveelheden'. De betekenis van dit woord hoeft je dus niet op te zoeken, maar kun je uit de context halen (leesstrategie g).

Bewering 1 is dus juist.

Bewering 2 is ook juist omdat er in regel 22-23 staat dat Bastian zich in het begin (anfangs) in Marburg tevreden moest stellen met een klein kamertje.

Antwoord A is dus het juiste antwoord.

5 Bij deze vraag moet je je goed realiseren dat het advies 'wees gewoon jezelf' (regel 26) wordt gegeven aan studenten die hospiteren: solliciteren naar een plek in een woongroep. Op basis van het voorgaande in de tekst kun je hier misschien het antwoord al voorspellen (leesstrategie a): je bent zo op elkaar aangewezen dat het geen zin heeft je anders voor te doen dan je werkelijk bent. Als je pas later ontdekt dat jullie niet bij elkaar passen, kan dat heel vervelend zijn.

Nu ga je alinea 5 gedetailleerd lezen (leesstrategie f) om te kijken of je voorspelling uitkomt.

Het antwoord vind je in regel 26-28: het heeft geen zin om bij het hospiteren je mooiste kleren aan te trekken (sich in Schale schmeißen) of gewenste antwoorden te bedenken. Dat komt verkrampd over, terwijl het de bedoeling is elkaar te leren kennen om te kijken of je bij elkaar past.

6 Bij deze vraag moet je bepalen hoe het tweede deel van alinea 5 zich verhoudt tot het eerste deel. Er wordt dus gevraagd wat het verband is tussen de tekstdelen. Helaas kun je dat hier niet doen door middel van signaalwoorden of leestekens. Het gaat echt om de inhoud.

Je kunt eerst proberen te skimmen (leesstrategie b) maar waarschijnlijk zul je gedetailleerd moeten lezen (leesstrategie f).

In het eerste deel van de alinea wordt uitgelegd dat je bij het hospiteren in een woongroep vooral jezelf moet zijn. Dan volgt (in het tweede deel) het voorbeeld van Hans en Jan die hospitanten kregen. Ze probeerden de gesprekken vooral losjes, informeel en natuurlijk te laten verlopen (regel 29-30). Als je nog niet direct het goede antwoord weet, kan afstrepen je misschien helpen: het tweede deel is geen samenvatting van het eerste deel (antwoord A), maar er wordt een voorbeeld gegeven. Zou een voorbeeld hetzelfde kunnen zijn als een illustratie? Antwoord B sluit je dus nog niet uit. Is deel twee een relativering? Bij een relativering worden toch meestal dingen met elkaar vergeleken? Antwoord C sluit je nog niet uit. Antwoord D is fout omdat er in deel twee van alinea 5 geen conclusie (Schlussfolgerung) wordt getrokken.

Antwoord B en C blijven nog over en uit deze twee mogelijkheden moet je het (volgens jou) beste antwoord kiezen. Antwoord B is juist omdat je kunt zeggen dat het voorbeeld de juistheid van het eerste deel illustreert (toelicht).

7 Aan de vier tips gaat een dubbele punt vooraf. Die geeft aan dat er nu een uitleg/verklaring volgt voor de bewering die aan de dubbele punt voorafgaat. Deze bewering luidt: vooral in grotere woongroepen blijken de vier tips te werken bij 'Streitvorbeugung' (regel 33). Wat betekent nu 'Streitvorbeugung'? Dit woord vind je niet in het woordenboek. Je kunt de betekenis afleiden (leesstrategie g) door het woord in tweeën te knippen: 'Streit' (ruzie) en 'Vorbeugung' (voorkoming). Het betekent dus het voorkomen van ruzie. Als je de vier tips opvolgt, krijg je dus niet gauw ruzie met je huisgenoten.

§ 4 veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling

Hieronder vind je woorden en uitdrukkingen die veel voorkomen in examenvragen.

Weten wat er wordt gevraagd, is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Het is aan te bevelen om deze lijst goed te bekijken. Wanneer een (groot) aantal woorden en uitdrukkingen jou niet bekend voorkomt, is het zelfs raadzaam om ze te leren. Je hebt namelijk tijdens het examen niet veel tijd om woorden op te zoeken.

Was ist der Kern des... **Absatzes**?

An welche Stelle im Text gehört dieser **Abschnitt**?

Welches Problem wird ... **angesprochen**?

Aus welchem **Anlass** wird das gemacht?

Was wird in Zeile 10 **ausgesagt**?

Welche der folgenden **Aussage(n)** stimmt/stimmen überein mit ...?

Wie **äußert** sich der Verfasser?

Was **beabsichtigt** er damit?

Wie wird das **begründet**?

Was wird hier **behauptet**?

Was wird in diesem Absatz **betont**?

Was wird als ... **bezeichnet**?

Diese Behauptung **bezieht sich auf** ...
in Bezug auf

Was **bezweckt** er damit?

Wie wird das im Text **dargestellt**?

Welches Wort kann man zwischen ... und ... **einfügen**?

Wie **empfindet** der Verfasser ...?

Welche Kritik ist in diesem Absatz **enthalten**?

Was **entspricht** (+ 3) ...?

Welche **Ergänzung** passt in die Lücke in Zeile ... ?

Was kann man durch ... **ersetzen**?

Was wird in den **erwähnten** Sätzen ausgesagt?

Welche ... **steht gedanklich auf einer Linie** mit ...?

Welches **Gegensatzpaar** passt zu ...?

Wie steht der Verfasser ... **gegenüber**?

Wie ist das hier **gemeint**?

Aus welchem **Grund** ist das so?

Was hat sich als falsch **herausgestellt**?

Was **geht** aus ... **hervor**?

Was **hält** der Verfasser **von** ...?

Welcher Aspekt wird damit **hervorgehoben**?

In welcher **Hinsicht** ist das gemeint?

Welches der folgenden Wörter passt in die **Lücke**?

Welche **Meinung vertritt** er damit?

Dem Text / dem Absatz / dem Verfasser **nach**

Was kann man aus ... **schließen**?

Welche **Schlussfolgerung** entspricht dem ersten Absatz?

Was **spricht** aus diesen Worten?

Wie **steht** der Verfasser zu ...?

alinea

tekstdeel

aansnijden, behandelen

aanleiding

zeggen, onder woorden brengen

uitspraak/uitspraken

uiten

bedoelen

motiveren

beweren

benadrukken

aanduiden

betrekking hebben op

met betrekking tot

bedoelen

beschrijven, weergeven

invoegen

(ge)voelen

bevatten

overeenkomen met

aanvullen, toevoegen

vervangen

noemen, vermelden

inhoudelijk overeenkomen

set van tegenstellingen

tegenover

bedoelen

reden

blijken

blijken

vinden van

benadrukken

opzicht

gat, open plek

mening, standpunt innemen

volgens

concluderen

conclusie

blijken

tegenover iets staan

Welcher der untenstehenden Sätze passt an dieser Stelle ?	<i>plek</i>
Welche der untenstehenden Aussagen stimmt mit dem Inhalt des 2. Abschnittes überein ?	<i>overeenkomen</i>
Welche Tatsache ist hier gemeint?	<i>feit</i>
Wodurch kann man die Worte textgemäß ersetzen?	<i>overeenkomstig met de tekst</i>
Worauf weist der Verfasser hin?	<i>schrijver</i>
Wie verhalten sich ... zueinander?	<i>verhouden zich</i>
In welchem Verhältnis stehen ...?	<i>verhouding</i>
Was zeigt der 2. Absatz?	<i>(aan)tonen</i>
Welche Aussage trifft auf den... zu ?	<i>van toepassing zijn op,</i> <i>overeenkomen met</i>
Was wird in Zeile 10 ausgesagt?	<i>regel</i>

In bijna elk examen wordt gevraagd naar de **functie** van een zin of alinea en naar de **verhouding** van zinnen, zinsdelen of alinea's onderling.

Bij de antwoorden vind je onder andere de volgende mogelijkheden:

Bedingung	<i>voorwaarde</i>
Begründung	<i>motivering</i>
Beispiel	<i>voorbeeld</i>
Bestätigung	<i>bevestiging</i>
Einräumung	<i>toegeving, gedeeltelijke inwilliging</i>
Einschränkung	<i>beperking</i>
Ergänzung	<i>toevoeging</i>
Erklärung	<i>verklaring</i>
Erläuterung	<i>toelichting</i>
Gegensatz	<i>tegenstelling</i>
Relativierung	<i>relativering</i>
Schlussfolgerung	<i>conclusie</i>
Steigerung	<i>vergroting, versterking</i>
Verallgemeinerung	<i>generalisatie</i>
Voraussetzung	<i>voorwaarde</i>
Widerlegung	<i>weerlegging</i>
Widerspruch	<i>tegenspraak</i>
Weiterführung	<i>vervolg</i>
Zusammenfassung	<i>samenvatting</i>

In bijna elk examen wordt ook gevraagd naar de **toon** van de tekst of de schrijver. Bij de antwoorden vind je onder andere de volgende mogelijkheden:

Ablehnung	<i>afwijzing</i>
Begeisterung	<i>enthousiasme</i>
Bewunderung	<i>bewondering</i>
Eifersucht	<i>jaloerie</i>
Entsetzen	<i>ontzetting</i>
Enttäuschung	<i>teleurstelling</i>
Erstaunen	<i>verbazing</i>
Gleichgültigkeit	<i>onverschilligheid</i>
Schadenfreude	<i>leedvermaak</i>
Unterhaltung	<i>amusement</i>
Verständnis	<i>begrip</i>

§ 5 signaalwoorden

Signaalwoorden geven het verband aan tussen (delen van) zinnen en tussen alinea's. Ze geven belangrijke informatie over de opbouw van een tekst of tekstgedeelte. Zo kunnen signaalwoorden bijvoorbeeld een opsomming aankondigen of duidelijk maken dat er sprake is van een reden of een verklaring. Let er dus goed op, want bij het beantwoorden van vragen bij een examentekst zijn signaalwoorden een belangrijk hulpmiddel. Hieronder staan de belangrijkste signaalwoorden in alfabetische volgorde. Achter ieder signaalwoord vind je de vertaling en het verband dat het in een tekst aangeeft.

signaalwoord	vertaling	tekstverband
aber	maar	tegenstelling
allerdings	echter	relativering, beperking
	wel(iswaar)	toegevend
	zeer zeker, beslist	bevestiging
alles genau besehen	alles welbeschouwd	opsomming, conclusie
alles genau genommen	alles welbeschouwd	opsomming, conclusie
als ob	alsof (maar het is niet zo)	vergelijking
also	dus	conclusie, samenvatting; oorzaak-gevolg
anscheinend	waarschijnlijk	mogelijkheid, waarschijnlijkheid
anstatt	in plaats van	tegenstelling
auch	ook	opsomming
aufgrund davon	op grond daarvan	reden, verklaring, toelichting
außerdem	bovendien, daarenboven	opsomming
bald ... bald	nu eens... dan weer	relativering, beperking
Bedingung: unter der ~ dass	op voorwaarde dat	voorwaarde
Beispiel, zum	bijvoorbeeld	vergelijking
beispielsweise	bijvoorbeeld	vergelijking
besonders	in het bijzonder, vooral	benadrukking
Bezug: in ~ auf	wat betreft, met betrekking tot	relativering, beperking
bezüglich	wat betreft, met betrekking tot	relativering, beperking
da	omdat, daar	reden, verklaring, toelichting
dagegen	daarentegen	tegenstelling
damit	om (te), opdat	middel-doel
danach	dan, vervolgens	opsomming
dann	dan, vervolgens	opsomming
darauf	dan, vervolgens	opsomming
darum	daarom, om die reden	reden, verklaring, toelichting
demnach	dus	oorzaak-gevolg
demzufolge	dientengevolge, daardoor	conclusie; oorzaak-gevolg
denn	want	reden, verklaring, toelichting
denn auch	dan ook	reden, verklaring, toelichting
dennoch	toch, echter, evenwel	tegenstelling
deshalb	daarom, om die reden	reden, verklaring, toelichting
deswegen	daarom, om die reden	reden, verklaring, toelichting
doch	toch, echter, evenwel	tegenstelling

ebenfalls ebenso wie eigentlich einerseits ... andererseits entweder ... oder ergibt sich, daraus erst es sei denn es wäre denn etwa	eveneens, evenzo, ook evenals, evenzeer als eigenlijk, in feite enerzijds ... anderzijds of ... of daaruit blijkt ten eerste tenzij (als ... dan niet) tenzij (als ... dan niet) misschien, wellicht bijvoorbeeld	opsomming vergelijking benadrukking; relativering, beperking relativering, beperking relativering, beperking oorzaak-gevolg opsomming voorwaarde voorwaarde mogelijkheid, waarschijnlijkheid vergelijking
faktisch falls Folge: die ~ davon folglich	eigenlijk, in feite als, indien het gevolg daarvan dus	benadrukking voorwaarde oorzaak-gevolg conclusie, samenvatting; oorzaak-gevolg
fraglos freilich	ongetwijfeld inderdaad, zeker	bevestiging bevestiging
Gegenteil, im genauso wie gleichfalls Grund: der ~ dafür	integendeel evenals, evenzeer als eveneens, evenzo de reden daarvoor	tegenstelling vergelijking vergelijking reden, verklaring, toelichting
heißt, das	dat wil zeggen	reden, verklaring, toelichting
indem insbesondere	doordat in het bijzonder, vooral	reden, verklaring, toelichting benadrukking
jedoch	toch, echter, evenwel, maar	tegenstelling
klar kurz	natuurlijk, vanzelfsprekend kortom	bevestiging conclusie, samenvatting
letztlich	ten slotte, uiteindelijk	opsomming
mag sein dass möglich: es ist ~ dass möglicherweise	(het is) mogelijk dat (het is) mogelijk dat misschien, wellicht	mogelijkheid, waarschijnlijkheid mogelijkheid, waarschijnlijkheid mogelijkheid, waarschijnlijkheid
namentlich natürlich nicht einmal nicht nur ..., sondern auch nun nur	in het bijzonder, vooral natuurlijk, vanzelfsprekend zelfs niet/geen niet alleen..., maar ook welnu alleen maar, slechts	benadrukking bevestiging benadrukking benadrukking; opsomming oorzaak-gevolg beperking
obendrein obgleich obwohl	bovendien hoewel hoewel	opsomming tegenstelling tegenstelling

Recht, mit	terecht, met reden	bevestiging
schließen, daraus kann man schließlich Schluss, zum Schlussfolgerung: die ~ ist, dass selbst selbstverständlich sicher: so viel ist ~ dass so ... dass sogar sondern so wie statt	daaruit kan men concluderen ten slotte ten slotte de conclusie is dat zelfs natuurlijk, vanzelfsprekend zo veel is zeker dat zo ... dat zelfs maar zoals in plaats van	conclusie, samenvatting conclusie, samenvatting; opsomming conclusie, samenvatting; opsomming conclusie, samenvatting benadrukking bevestiging relativering, beperking oorzaak-gevolg benadrukking tegenstelling vergelijking tegenstelling
tatsächlich trotz trotzdem	inderdaad, zeker ondanks toch, desondanks, niettemin	bevestiging tegenstelling tegenstelling
überdies übrigens um (zu) und unzweifelhaft Ursache: die ~, davon	bovendien, daarenboven trouwens, overigens om (te) en ongetwijfeld de oorzaak daarvan	opsomming relativering, beperking middel-doel opsomming bevestiging reden, verklaring, toelichting
versteht sich, das vielleicht vor allem vorausgesetzt dass Voraussetzung: unter der ~, dass voraussichtlich	 natuurlijk, vanzelfsprekend misschien, wellicht in het bijzonder, vooral mits (als ... dan wel) mits (als ... dan wel) waarschijnlijk	 bevestiging mogelijkheid, waarschijnlijkheid benadrukking voorwaarde voorwaarde mogelijkheid, waarschijnlijkheid
während wahrscheinlich was betrifft weil wenn wenn auch wenngleich wenn nicht wie wirklich Worten, mit anderen	terwijl (met tegenstelling) waarschijnlijk wat betreft, met betrekking tot omdat, daar als, indien ook al, hoewel hoewel tenzij (als... dan niet) zoals inderdaad, zeker met andere woorden	tegenstelling mogelijkheid, waarschijnlijkheid relativering, beperking reden, verklaring, toelichting voorwaarde tegenstelling tegenstelling voorwaarde vergelijking bevestiging reden, verklaring, toelichting
zu zuerst zugleich zugleichzeit	om (te) ten eerste tegelijk(ertijd) tegelijk(ertijd)	middel-doel opsomming relativering, beperking relativering, beperking

zumal
zumal da

zunächst
zusammenfassend
zwar ... aber
zweifellos

in het bijzonder, vooral
vooral omdat

ten eerste
samenvattend
weliswaar... maar
ongetwijfeld

benadrukking
reden, verklaring, toelichting;
benadrukking
opsomming
conclusie, samenvatting
relativering, beperking
bevestiging

§ 6 voorvoegsels

Voorvoegsels kun je vooraan aan een woord toevoegen. Zo ontstaat er een nieuw woord met een nieuwe betekenis. Voorbeelden: schlagen - zerschlagen; Preis - Sonderpreis; möglich - unmöglich. Voorvoegsels geven dus een zeer belangrijk betekenisaspect weer.

In deze lijst vind je veelvoorkomende voorvoegsels. Als je de voorvoegsels kent, wordt het gemakkelijker om in examenteksten de betekenis van woorden af te leiden.

a-	niet-	amoralisch
ab-	af-	abbeißen
ab-	naar beneden	abwerten, abholzen
an-	aan-	anbieten
an-	begin van iets	anfahren
anti-	anti-, tegen-	antifaschistisch, Antikörper
auf-	op-	auffallen
auf-	open	aufmachen
auf-	plotseling	aufschreien
aus-	einde (van handeling)	auslaufen
be-	van iets voorzien	bedecken
bi-	bi-, twee-	bisexuell, bilingual
bio-	bio-	Bioladen
dauer-	blijvend	Dauerfrieden
de-	de-, niet-	devalvieren, dezentral
dis-	dis-, niet-	Disharmonie, diskontinuierlich
ent-	ont-	enterben
er-	kapot / dood	erschlagen
er-	resultaat van handeling	erkämpfen
er-	tot 'iets' komen	erwachen
extra-	extra-, speciaal	extrafein, Extrazug
fehl-	verkeerd	Fehlgriff
groß-	groot	Großstadt
haupt-	hoofd-, belangrijkst	Hauptursache
inter-	inter-, tussen-	interregional, Interlaken
irr-	dwaal-	Irrgedanke
miss-	mis / verkeerd / slecht	missverstehen, misslingen, Missverständnis
mono-	mono-, één-	monoton
multi-	multi-, veel-	multikulturell
neo-	neo-, nieuw	Neonazismus
post-	post-, na	postmodern
prä-	pre-, voor-	Präposition, prähistorisch

rück-	terug-	Rückkehr
sonder-	speciaal	Sonderzug
über-	over-	übersetzen, überqueren
über-	te veel	überfordern
un-	erg groot	Unmenge
un-	on-	Unschuld
unter-	onder-	unterstützen
ver-	slecht / verkeerd / ernst	verfehlen, sich verfahren
ver-	van iets voorzien	versichern
ver-	ver-	verbauen
wider-	tegen-	widersprechen, widersprüchlich
wieder-	weer-, terug-	wiedergeben, Wiedergutmachung
zer-	kapot	zerfallen
zu-	dicht-	zuschrauben